

RAPORT Z WIZYTACJI (ocena programowa)

**dokonanej w dniach 27-28 lutego 2013 r. na kierunku zarządzanie
prowadzonym w ramach nauk ekonomicznych na poziomie studiów pierwszego stopnia
o profilu praktycznym realizowanych w formie stacjonarnej i niestacjonarnej
w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku**

**przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:
przewodniczący: prof. dr hab. Danuta Strahl - członek PKA
członkowie: prof. dr hab. Łucja Tomaszewicz – członek PKA
prof. dr hab. Barbara Pogonowska – ekspert PKA
mgr Ludmiła Grudniak-Wal – ekspert PKA
Maja Bednarzewska – ekspert PKA – przedstawiciel Parlamentu Studentów.**

Krótką informacją o wizytacji

Ocena jakości kształcenia na kierunku „zarządzanie” prowadzonym w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku została przeprowadzona z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac określonych przez Komisję na rok akademicki 2012/2013. Wizytacja tego kierunku studiów odbyła się po raz kolejny, po zakończeniu obowiązywania oceny pozytywnej.

Wizytację członkowie Zespołu poprzedzili zapoznaniem się z Raportem Samooceny przekazanym przez władze Uczelni, ustaleniem podziału kompetencji w trakcie wizytacji oraz sformułowaniem wstępnie dostrzeżonych problemów. W toku wizytacji Zespół spotkał się z władzami Uczelni i Wydziału prowadzącego oceniany kierunek, analizował dokumenty zgromadzone wcześniej na potrzeby wizytacji przez władze Uczelni, otrzymał od władz Uczelni dodatkowo zamówione dokumenty, przeprowadził hospitację i spotkania ze studentami oraz spotkanie z pracownikami realizującymi zajęcia na ocenianym kierunku, przeanalizował wylosowane prace dyplomowe, a także prace etapowe egzaminacyjne, zaliczeniowe itp.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji

1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku sformułowana przez jednostkę.

1. 1)

Strategia rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku na lata 2012-2020 została zatwierdzona Uchwałą Nr 106/12 Senatu PWSZ we Włocławku z dnia 26 czerwca 2012 r.

Koncepcja kształcenia na kierunku *zarządzanie* jest zgodna z misją oraz strategią rozwoju Uczelni (Instytut Nauk Społecznych i Informatyki nie posiada własnej strategii). Wybór praktycznego profilu kształcenia na kierunku umożliwiający studentowi pozyskanie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych z zakresu zarządzania podmiotami gospodarczymi nawiązuje przede wszystkim do głównego założenia misji postrzegającego Uczelnię jako silny regionalny ośrodek edukacyjny, który zajmuje się transferem wiedzy do praktyki poprzez „kształcenie na kierunkach ściśle powiązanych z gospodarką regionu i kraju;”, „kształtowanie nowoczesnego człowieka opartego o nowe doświadczenia”; „przygotowanie

młodego człowieka do aktywnego uczestniczenia w społeczeństwie obywatelskim”. Założenia te realizowane na poziomie celów strategicznych Uczelni, które uwzględniają m.in. wzrost znaczenia PWSZ ze względu na wysoką jakość kształcenia (K – I.) oraz wzrost znaczenia atrakcyjności PWSZ w regionie jako lidera usług edukacyjnych (K – II.) znajdują wyraz w opracowaniu koncepcji kształcenia, w tym uruchamianiu specjalności bezpośrednio powiązanych z potrzebami regionalnego rynku pracy: przykładem jest specjalność „zarządzanie finansami i inwestycjami”. Warto również podkreślić funkcjonowanie specjalności „zarządzanie logistyczne”, która odpowiada na potrzeby zmieniającego się otoczenia rynkowego to jest nastawienie firm na usługi transportowe i montażowe oraz rozwój firm spedycyjnych w mieście i okolicy. W ramach każdej specjalności realizowany jest Moduł praktyczny w wymiarze 65 godzin, co niewątpliwie wzmacnia deklarowany praktyczny profil kształcenia. Powiązaniu z w/w celami strategicznymi oraz zamiarom upracticznienia czterech prowadzonych specjalności sprzyja również realizowany ze środków UE od 2009 roku projekt „PWSZ we Włocławku – wiedza i zawód w zasięgu ręki” oraz współrealizowany przez Zakład Zarządzania od roku 2012 projekt „Nowoczesne Zarządzanie Biznesem”. Koncepcja kształcenia na kierunku uwzględnia również przedmioty (socjologia, kultura języka i wypowiedzi, etyka w zarządzaniu), których efekty kształcenia umożliwiają świadome i etycznie odpowiedzialne uczestnictwo w życiu społeczno-gospodarczym. Na uwagę zasługuje również aktywność pracowników Zakładu Zarządzania związana z realizacją celu strategicznego W.O.-I. dotyczącego współpracy z otoczeniem, której efektem są porozumienia umożliwiające odbywanie praktyk i staży studentów. Jak poinformował pracownik Biura Karier Uczelni, są to 3-miesięczne (w wymiarze 180 godzin) staże płatne przez Uczelnię (obecnie trwa III edycja). Warto także podkreślić, że studenci odbywający staże w ramach projektu „PWSZ we Włocławku – wiedza i zawód w zasięgu ręki” zostali poddani badaniu ankietowemu (ZO udostępniono formularz kwestionariusza ankiety). Badaniu zostali poddani również pracodawcy, którzy mieli ocenić program kształcenia ze względu na potrzeby rynku – z informacji uzyskanych od pracownika Biura Karier wynika, że nie formułowano zastrzeżeń wobec wiedzy merytorycznej ale zostały wyrażone wątpliwości co do poziomu posiadanych przez studentów tzw. umiejętności miękkich (samoprezentacja, komunikacja interpersonalna, umiejętność pracy w zespole). Natomiast pewne wątpliwości dotyczące zgodności powiązania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku z misją i celami strategicznymi Uczelni budzi zbyt niska liczba godzin praktyk w odniesieniu do zakładanego praktycznego profilu kształcenia (wymiar 120 godzin). W rozmowie z Prorektorem Uczelni zespół PKA uzyskał informację, iż planuje się zwiększenie ich wymiaru do 12 tygodni.

Stopień różnorodności i innowacyjności oferty kształcenia oraz możliwości jej elastycznego kształtowania można ocenić pozytywnie. Niewątpliwie dwie realizowane specjalności tj. „zarządzanie logistyczne” a zwłaszcza specjalność „zarządzanie finansami i inwestycjami” mają charakter innowacyjny i stanowią przykład elastycznego dostosowania oferty kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Należy również wskazać na to, że Uczelnia uczestniczy aktywnie w pracach związanych z tworzeniem Strategii miasta Włocławek na lata 2014-2020, strategii rozwoju województwa na lata 2014-2020 oraz w strategii innowacji województwa na lata 2014-2020 co niewątpliwie przyczynia się realizacji misji Uczelni i odpowiada celom określonym w jej strategii. Owa współpraca będzie miała niewątpliwie pozytywny wpływ na jakość procesu kształcenia.

1.2)

Warunek udziału interesariuszy zewnętrznych tj. pracodawców i przedstawicieli praktyki biznesowej w procesie określania koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku jest spełniony w stopniu zadowalającym - również w odniesieniu do realizacji praktycznego profilu

kierunku *zarządzanie*. W Raporcie samooceny (s. 7) stwierdza się, że w procesie definiowania celów kształcenia (zgodnie z KRK) oraz „w procesie przygotowania programu studiów uwzględniono opinie interesariuszy (głównie pracodawców i studentów). Opinie interesariuszy zostały zebrane w drodze wywiadów osobistych”. Realizowany od 2009 roku w Uczelni (przy udziale pracowników Zakładu Zarządzania) unijny projekt „PWSZ we Włocławku – wiedza i zawód w zasięgu ręki” umożliwił prowadzenie konsultacji z pracodawcami i ich wpływ na koncepcję kształcenia na kierunku *zarządzanie*. W ramach tego projektu zorganizowano płatne staże dla studentów kierunku *zarządzania* specjalności „zarządzanie finansami”. Od roku 2012 Zakład Zarządzania jest współrealizatorem projektu „Nowoczesne Zarządzanie Biznesem”: jest to program współpracy uczelni z instytucjami sektora bankowego, który ma się przyczynić m.in. do zacieśnienia współpracy nauki i praktyki (np. wykłady prowadzone przez nauczycieli akademickich i praktyków). Ponadto w Uczelni działa Konwent skupiający przedstawicieli pracodawców, przedsiębiorców oraz władz samorządowych. W Raporcie samooceny (s. 4) wskazano 6 osób, przedstawicieli praktyki gospodarczej (Hydrobudowa Włocławek, Aparator Toruń, Polasik Research Toruń, TARR w Toruniu, Trops Toruń, Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Włocławek), których wskazania i modyfikacje zostały uwzględnione w zmianach programów kształcenia. Uczelnia (na mocy podpisanych porozumień) współpracuje również (zgodnie z misją i celami strategicznymi – W.O.I – *Dobre relacje z potencjalnymi pracodawcami absolwentów uczelni*) z władzami miasta, Izbą Przemysłowo-Handlową w Toruniu, ANWIL SA, firmą informatyczną VIGRAN, Włocławskim Inkubatorem Innowacji i Przedsiębiorczości, Powiatowym Urzędem Pracy, Sądem Rejonowym we Włocławku, Toruńską Agencją Rozwoju Regionalnego i innymi podmiotami. W ramach celu W.O. – III *Współpraca uczelni w przedsięwzięciach istotnych dla miasta i regionu*, prowadzone są różne formy: kontakty ze szkołami ponadgimnazjalnymi, organizacja festiwalu nauki i przedsiębiorczości, uniwersytet trzeciego wieku, „pogotowie maturalne”. Udział pracownika Zakładu Zarządzania w Zespole Doradczym ds. Rewitalizacji Miasta Włocławka jest również istotnym przykładem w/w celu W.O. Warto zwrócić uwagę na szczególne porozumienia Uczelni z Prezydentem Miasta Włocławka i PUP dotyczące (finansowych) nagród przyznawanych wyłonionej w drodze konkursu najlepszej pracy licencjackiej bądź inżynierskiej poświęconej innowacyjności i przedsiębiorczości.

W rozmowie z pracownikiem Biura Karier uzyskano informację, że w konsekwencji prowadzonych rozmów z dyrektorem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Bydgoszczy ustalono, że są wysokie oczekiwania pracodawców co do potrzeby posiadania przez absolwentów tzw. miękkich umiejętności, w tym samoprezentacji, kompetencji interpersonalnych, umiejętności pracy w zespole. Planowane są szkolenia w tym zakresie w ramach działań Biura Karier.

Jak stwierdza Raport samooceny (s. 7) wpływ interesariuszy wewnętrznych tzn. studentów na koncepcję kształcenia na kierunku poza wspomnianymi już wywiadami osobistymi oraz opiniami wyrażanymi w ankiecie badającej poziom satysfakcji ze studiowania w PWSZ (przedsięwzięcia te miały miejsce w trakcie opracowywania efektów kształcenia zgodnie z wymaganiami KRK) polega na członkostwie studentów w komisjach dydaktycznych i jakości kształcenia. Udział drugiej grupy interesariuszy wewnętrznych tj. nauczycieli akademickich w procesie opracowania koncepcji kształcenia (poza propozycjami osób powiązanych z praktyką) został (od roku 2012) ujęty w formie ich działań w ramach Instytutowej Komisji ds. Jakości Kształcenia. W skład Komisji wchodzi, oprócz dyrektora Instytutu i kierownika Zakładu, również przedstawiciele nauczycieli stanowiących minimum kadrowe kierunku oraz studenci reprezentujący kierunki prowadzone przez Instytut.

Interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni biorą udział w procesie ustalania koncepcji kształcenia na kierunku *zarządzanie*. Pracodawcy regionu brali udział w opiniowaniu i współtworzeniu programu studiów. Konsultacje zarówno z interesariuszami zewnętrznymi jak

i wewnętrznymi spowodowały, że na kierunku *zarządzanie* dużą wagę przywiązuje się do praktycznych umiejętności studentów – co odzwierciedlone jest w sformułowanych celach i efektach kształcenia.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego...w pełni .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1.1)... Koncepcja kształcenia na kierunku *zarządzanie* jest w stopniu zadowalającym powiązana z założeniami misji oraz celami strategicznymi Uczelni. Koncepcja kształcenia na kierunku, w tym prowadzone specjalności: „zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem”, „zarządzanie zasobami ludzkimi”, „zarządzanie logistyczne” a zwłaszcza w pewnym sensie innowacyjna specjalność „zarządzanie finansami i inwestycjami” są zgodne z bieżącymi potrzebami rynku pracy, nie tylko rynku regionalnego. W kontekście dokonania wyboru praktycznego profilu kształcenia poważne wątpliwości co do spójności koncepcji kształcenia z misją i celami strategicznymi jednostki budzi obecny niski wymiar praktyk (120 godzin) jednakże Uczelnia planuje zwiększenie tego wymiaru do 12 tygodni.

....

1.2)... Udział interesariuszy zewnętrznych w procesie ustalania koncepcji kształcenia na kierunku *zarządzanie* w rozumieniu pracodawców, przedsiębiorców, władz miasta oraz innych podmiotów należy ocenić jako istotny i ważny. Warto też zwrócić uwagę na różnorodne i w części sformalizowane formy realizowania tego wpływu. Natomiast jeśli chodzi o udział interesariuszy wewnętrznych tj. nauczycieli akademickich i studentów, to – należy wskazać udział studentów w badaniach ankietowych na temat poziomu satysfakcji ze studiowania w PWSZ oraz członkostwo nauczycieli akademickich i studentów w pracach Komisji ds. Jakości Kształcenia - oraz Senacie Uczelni.

2) Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

2.1

Kierunek *zarządzanie* został przyporządkowany do obszaru nauk społecznych: określone kierunkowe efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych dla cyklu kształcenia rozpoczętego w roku akademickim 2012/2013 realizują efekty właściwe dla profilu praktycznego obszaru nauk społecznych. Dobór efektów obszarowych jest prawidłowy, zdefiniowanie efektów kierunkowych nie budzi zastrzeżeń. Efekty kierunkowe zostały określone w dziedzinie nauk ekonomicznych na ogół w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i niektóre w dyscyplinie ekonomia. Nie określono odrębnie specjalnościowych efektów kształcenia natomiast zostały opracowane szczegółowe opisy dodatkowej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych absolwentów poszczególnych specjalności. Tak przedstawione specjalnościowe efekty kształcenia zostały sformułowane w sposób zrozumiały i sprawdzalny w praktyce. Większość przedmiotów (niezależnie od typu modułu) posiada opracowane w sylabusach i wskazane jako przedmiotowe efekty kształcenia, które w formie „Matrycy efektów kształcenia” zostały przyporządkowane do efektów kierunkowych oraz do efektów obszarowych nauk społecznych. Kierunkowe efekty kształcenia są zgodne z koncepcją praktycznego profilu kształcenia na kierunku oraz koncepcją jego rozwoju.

Matryca efektów kształcenia kierunku *zarządzanie* została opracowana zgodnie z wymogami KRK w układzie przyjętych w programie studiów modułów kształcenia, przedmiotów oraz formy zajęć z uwzględnieniem kategorii wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

Przedmiotowe efekty kształcenia zawarte w „Opisach Przedmiotu” zostały przedstawione w ujednocionej formie chociaż niekiedy efekty kształcenia poza podziałem na kategorie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych zostały też dodatkowo opracowane w postaci ogólnej (np. przedmiot Organizacja transportu, Sieci komputerowe i Internet w logistyce).

Kierunkowe oraz przedmiotowe efekty kształcenia są w większości spójne oraz zgodne z koncepcją praktycznego profilu kształcenia na kierunku i koncepcją jego rozwoju. Wymagania rynku pracy są dostrzegalne w specyfice przedmiotowych efektów kształcenia zwłaszcza tych specjalności, których opracowanie wiąże się ze współpracą Uczelni z interesariuszami zewnętrznymi. Stwierdza się to na podstawie analizy opisu efektów kształcenia przedmiotów ogólnych (Technologia informacyjna), kierunkowych (Zachowania organizacyjne, Marketing, Rachunkowość finansowa, Etyka w zarządzaniu), kierunkowych-praktycznych (Analiza marketingowa), specjalnościowych z zakresu specjalności „zarządzanie logistyczne” (Infrastruktura logistyczna, Koszty logistyczne), specjalnościowych z zakresu specjalności „zarządzanie zasobami ludzkimi” (Kierowanie zespołami pracowniczymi) oraz specjalności „zarządzanie finansami i inwestycjami (Systemy podatkowe).

Jednakże w zbyt wielu przypadkach efekty kształcenia przedmiotowe zostały określone bardzo ogólnie gdyż zostały powielone z efektów kierunkowych. Zachodzi to w sytuacji następujących przedmiotów: Informatyka w zarządzaniu, Analiza strategiczna, Biznes plan, Zarządzanie jakością, Finanse i inwestycje publiczne, Finanse międzynarodowe i inwestycje zagraniczne, E-biznes, Zarządzanie finansami przedsiębiorstw, Komunikacja interpersonalna i autoprezentacja, Ocena opłacalności inwestycji. Wprawdzie należy uznać, iż w ten sposób podaje się, jakie efekty kierunkowe przedmiot ten realizuje ale jest to niekonsekwentne w stosunku do przyjętej w Uczelni koncepcji „Opisu Przedmiotu” a ponadto ogranicza informację dla studenta dotyczącą szczegółowych efektów kształcenia na poziomie przedmiotu a także ogranicza ocenę doboru metod weryfikacji tych efektów. Zatem opis ten wymaga uzupełnienia w celu ujednoczenia zasad rozwinięcia i uszczegółowienia efektów kierunkowych przez efekty przedmiotowe. Zaskoczenie budzi to, że w grupie nieposiadających określonych specyficznych- przedmiotowych efektów kształcenia znalazły się również przedmioty z kategorii kierunkowo-praktycznych, tak ważnych dla profilu praktycznego kształcenia. W tych zatem przypadkach wymóg zachowania spójności efektów przedmiotowych (a co zatem idzie – zakładanej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych dla absolwentów danej specjalności) z celami kierunkowymi jest trudny do ustalenia, podobnie jak możliwość osiągnięcia celów kształcenia całego programu.

Efekty kształcenia w ramach „Opisu Przedmiotu” dla praktyk zawodowych zostały (przy braku odniesienia do wiedzy) sprowadzone do kategorii jednej umiejętności: „student potrafi wykorzystać zdobytą wiedzę i umiejętności nabyte podczas praktyki zawodowej” i jednej kompetencji społecznej: „student prawidłowo identyfikuje i proponuje rozwiązania dylematów związanych z wykonywanym zawodem” oraz prawidłowo odwołane do efektów kierunkowych. Ogólność sformułowania efektów w wysokim stopniu rekompensują Treści programowe (Realizacja zadań zleconych przez praktykodawcę) opracowane odrębnie dla wszystkich specjalności tak więc można stwierdzić, że w przypadku praktyk zachodzi zgodność tych celów z kierunkowymi oraz przedmiotowymi efektami kształcenia oraz że są one możliwe do zrealizowania.

Natomiast w zakresie przedmiotowych efektów kształcenia wchodzących w skład modułów kształcenia specjalnościowego – wskazuje się na uzyskanie przez absolwentów specjalności „zarządzanie finansami i inwestycjami” uprawnień do wykonywania zawodu finansisty na stanowiskach pomocniczych.

Efekty kształcenia dla cyklu wygasającego –standardowego obejmującego II i III rok studiów zostały określone poprzez opis sylwetki absolwenta kierunku. Nakreślona sylwetka kierunku zarządzanie jest zgodna ze standardami kształcenia. Sylwetki absolwenta prowadzonych specjalności uszczegółwiają opis absolwenta kierunku a efekty na poziomie przedmiotu, choć nie opracowane dla wszystkich przedmiotów, nawiązują bezpośrednio do sylwetki absolwenta co zapewnia możliwość jej realizacji. Efekty kształcenia dostępne są na stronie internetowej Uczelni.

2.2)

Efekty kształcenia dla kierunku *zarządzanie* zostały zatwierdzone Uchwałą Senatu nr 34/12 z dnia 8 maja 2012 r. Analiza efektów kształcenia dla cyklu rozpoczynającego kształcenie w roku akademickim 2012/2013 a także analiza opisu sylwetki absolwenta kierunku zarządzanie pozwala stwierdzić, iż – poza w/w przypadkami braku określenia efektów przedmiotowych - efekty kształcenia na kierunku *zarządzanie* zostały sformułowane w sposób zrozumiały i że są one sprawdzalne. Zdaniem studentów efekty kształcenia są sformułowane w sposób zrozumiały i sprawdzalny. Zredagowane są w sposób nie budzący wątpliwości, studenci po zaznajomieniu się z nimi mają świadomość, co powinni wiedzieć, umieć i potrafić po zakończeniu kursu z danego przedmiotu

2.3).

System weryfikacji efektów kształcenia należy ocenić jako przejrzysty i dostępny. Na poziomie poszczególnych przedmiotów został przedstawiony w „Opisie Przedmiotu” w kolumnie „Forma i sposób zaliczenia oraz kryteria oceny lub wymagania” (w tej formie jest dostępny na stronie internetowej Uczelni). Należy podkreślić, że formy zaliczania przedmiotu oraz stawiane studentom wymagania zostały określone w bardzo zróżnicowany sposób, ale nie stwierdza się w tym względzie istotnych uchybień. W większości przypadków i w zależności od formy zajęć (wykład, ćwiczenia, laboratoria) przyjęte metody weryfikacji wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych są stosowane prawidłowo oraz są - mierzalne (test jednokrotnego wyboru, pytania otwarte i problemowe, praktyczne kolokwium, aktywność w dyskusjach, projekty, prezentacje studentów podczas zajęć). Warto zwrócić uwagę na bardzo szczegółowe i w sensie dosłownym mierzalne formy tej weryfikacji (Kultura języka i wypowiedzi) natomiast przypadki zbyt ogólnej lub nieokreślonej formy weryfikacji są nieliczne (Podstawy makroekonomii, Marketing, Wywieranie wpływu i motywowanie pracowników, Dokumentacja i sprawozdawczość kadrowa).

Opis weryfikacji efektów kształcenia zawarty dla poszczególnych przedmiotów w „Opisie Przedmiotu” jest zamieszczony na stronie internetowej Uczelni oraz na platformie e-learningowej i w tym sensie jego dostępność nie budzi zastrzeżeń. Ponadto (jak wynika z rozmów z władzami Instytutu), studenci otrzymują na początku zajęć skróconą wersję „Opisu Przedmiotu” od wykładowcy

Weryfikacja zakładanych efektów kształcenia ma w Uczelni postać systemową i służyć temu przedsięwzięcia wskazane w Raporcie samooceny (s. 28): doskonalenie oferty programowej, obowiązek pedagogizacji młodych pracowników itd. Do tych przedsięwzięć należy również standaryzacja procesu dyplomowania określona zarządzeniem Rektora PWSZ nr 111/12 w sprawie wprowadzenia Regulaminu dyplomowania, który przewiduje wymogi merytoryczne i formalne pracy, kryteria oceny i recenzowania pracy dyplomowej oraz przebieg egzaminu. Na uwagę zasługują również opracowane przez Instytut Nauk Społecznych i Informatyki dla

kierunku *zarządzanie* „Standardy pracy dyplomowej z zakresu zarządzania” (2012), w których uwzględniono stawiane pracom dyplomowym wymogi merytoryczne, redakcyjne, dotyczące konstrukcji przypisów, tabel, bibliografii itd. Zasady te są zgodne z Regulaminem dyplomowania obowiązującym w Uczelni. Egzamin dyplomowy odbywa się w sposób komisyjny. Student odpowiada na 3 pytania: dwa są zadawane przez promotora (jedno dotyczy części teoretycznej pracy, jedno treści kierunkowych – wykaz tych zagadnień jest dostępny na stronie internetowej Uczelni), pytanie trzecie (z części empirycznej pracy) zadaje recenzent). Podstawa obliczenia ostatecznego wyniku studiów jest sumą średniej arytmetycznej ocen z całych studiów (0,6), oceny pracy dyplomowej (0,25) oraz oceny z egzaminu dyplomowego (0,15). Analiza protokołów ocenianych prac potwierdza realizowanie w/w zasad. W obecnym roku akademickim planowane jest wprowadzenie systemu anty-plagiatowego jako kolejnego elementu systemu weryfikacji efektów kształcenia. Jak stwierdza Raport samooceny (s. 11), skala odsiewu w ciągu semestru kształtuje się na poziomie 5%. Najczęstszą przyczyną rezygnacji z I roku studiów jest rozminięcie się wstępnych wyobrażeń studenta o programie kształcenia z rzeczywistym charakterem kierunku, względy osobiste bądź przeniesienie się do innej uczelni. Na studiach niestacjonarnych istotną przyczyną są względy finansowe (nagle pogorszenie się sytuacji materialnej, wypadki losowe).

Kształcenie w formie e-learningowej nie zakłada innych niż tradycyjne (tj. odbywające się w siedzibie uczelni zaliczenia i egzaminy) prowadzone na bieżąco sposoby weryfikacji efektów kształcenia, w związku z tym zakłada osiąganie tożsamyh efektów kształcenia – sformułowane są one w sposób równie zrozumiały i są sprawdzalne.

W rozmowie z Kierownik Zakładu Zarządzania uzyskano informację, że nie opracowano żadnego zbioru materiałów do e-learningu – jego ideą przewodnią jest interaktywność: poza umieszczeniem na platformie plików z wykładów, zajęcia polegają na aktywności studentów w formie czatów oraz obecności na Forum, w ramach których to form studenci mają odpowiadać (odpowiedzi są oceniane) na pytania wykładowcy dotyczące merytorycznych kwestii przedmiotu (tak są prowadzone np. Finanse międzynarodowe).

Studenci pozytywnie wypowiedzieli się na temat systemu oceny efektów kształcenia. Wskazali oni, że od pierwszych zajęć wiedzą, jakie są względem nich oczekiwania, czego powinni się nauczyć oraz w jaki sposób ich wiedza, umiejętności i kompetencje będą sprawdzane. Studenci podczas spotkania z Zespołem Oceniającym PKA wyrazili opinię, że system ocen jest obiektywny i przejrzysty i pozwala na rzetelne sprawdzenie ich wiedzy. W przypadku egzaminów pisemnych możliwy jest względ do prac oraz ewentualne omówienie wątpliwości.

W ocenie studentów skala odsiewu jest niewielka. Czasami studenci decydują się na rezygnację ze studiów z uwagi na fakt, że w trakcie studiowania przekonują się, że kierunek *zarządzanie* „nie jest dla nich”.

Część zajęć prowadzona jest za pomocą e-learningu, w tym przypadku studenci na odpowiednich platformach mają opisane wymagania i wiedzę, jaką powinni zdobyć, aby otrzymać pozytywną ocenę z zaliczenia przedmiotu. Moduły do e-learningu przygotowane są w sposób mający na celu aktywizację studentów m.in. poprzez rozwiązywanie zadań problemowych. Weryfikowany jest także materiał, z którym studenci powinni się zaznajomić. Na internetowej platformie studenci mają do rozwiązania testy, zadania, dłuższe wypowiedzi pisemne.

Oglądowi poddano losowo wybrane karty okresowych osiągnięć studenta oraz protokoły zaliczenia przedmiotu. Dokumenty te są sporządzane zgodnie z wymogami rozporządzenia

Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz. U. Nr 201, poz. 1188).

Podobnie w wybranych losowo tezkach absolwentów znajdują się wymagane dokumenty związane ze złożeniem egzaminu dyplomowego.

Weryfikacja efektów kształcenia osiągniętych na praktykach zawodowych obejmuje zaliczenie praktyk zawodowych uwzględniające opinie opiekuna praktyk -przedstawiciela instytucji, przedsiębiorstwa, w których odbywa się praktyka. Zaliczenia dokonuje w formie opisowej zakładowy opiekun praktyki zaś zaliczenia w indeksie i karcie – dokonuje nauczyciel akademicki, czyli opiekun praktyk. Przebieg praktyki (jak podano wyżej) opiniuje również sam student. A Wzór „Dziennika Studenckich Praktyk Zawodowych” ujmuje przebieg praktyki, kartę tygodniową, opinie praktykanta o przebiegu praktyki, opinia zakładowego opiekuna o przebiegu praktyki. Analiza „Programów studenckich praktyk zawodowych na kierunku zarządzanie” pozwala na stwierdzenie, iż w toku odbywania praktyki student powinien oraz ma możliwość nabycia umiejętności praktycznych, które są zgodne z celami i efektami kształcenia określonymi dla praktyk. Uchwała nr 109/09 Senatu PWSZ przewiduje warunki zwalniania studentów z obowiązku odbycia praktyki studenckiej: jeśli pracuje zawodowo zgodnie z kierunkiem kształcenia, specjalnością bądź specjalizacją i przedstawi zaświadczenie z zakładu pracy, które to potwierdza (opracowano wzór tego zaświadczenia) bądź w szczególnie uzasadnionych przypadkach - Dyrektor Instytutu (na wniosek studenta) może dokonać tego zwolnienia. Za zrealizowane praktyki student otrzymuje 6 punktów ECTS przypisanych do IV semestru studiów.

2.4)

Od marca 2012 roku na mocy Uchwały nr 28/12 Senatu PWSZ funkcjonuje „System gromadzenia informacji o losach zawodowych absolwentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku”. W Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku istnieje jednostka, która zajmuje się badaniem karier absolwentów. Odpowiedzialny za przeprowadzanie ww. badań jest Samodzielny Referent w Biurze Karier. Został stworzony plan monitorowania karier absolwentów. Zakłada on, że absolwenci wypełniać będą ankietę tuż po ukończeniu studiów oraz 3 i 5 lat po ich zakończeniu. Aby zachęcić studentów do wypełniania ankiet Biuro Karier zostało wpisane do *karty obiegowej*, tym samym, każdy absolwent przed odebraniem dyplomu powinien się do Biura Karier zgłosić.

Ankieta składa się z pytań ogólnych, dotyczących tego, czy studenci w trakcie studiów podejmowali pracę, praktyki, czy korzystali z oferty Erasmus.

Wyniki pierwszej ankiety zostały opracowane i przedstawione odpowiednim jednostkom.

Prowadzone badania mają charakter panelowy i składają się z trzech faz. Pierwsza polega na rejestrowaniu danych kontaktowych absolwenta (w momencie wydawania karty obiegowej) oraz wypełnieniu Ankiety nr 1: są to pytania dotyczące motywu wyboru PWSZ, udziału w działalności społecznej, korzystania z usług Biura Karier PWSZ, ogólnej oceny studiów, dalszych planów studiów oraz – zdaniem Zespołu Oceniającego dające się zweryfikować w inny sposób - pytanie nt. korzystania z programu Erasmus. Dwie pozostałe fazy/ fale polegają na wysyłaniu do absolwentów ankiety elektronicznej po trzech i pięciu latach od ukończenia studiów. Ankieta nr 2 zawiera pytania dotyczące aktualnej sytuacji zawodowej, ocenie czy uzyskane w PWSZ efekty kształcenia okazały się pomocne i o jakie elementy należałoby wzbogacić program studiów ukończonego kierunku. Ankieta nr 3 zawiera pytania podobne do obecnych w Ankiecie nr 2, uzupełnia je pytanie dotyczące chęci i form współpracy z Biurem Karier. W związku z potencjalnym zagrożeniem braku zainteresowania ze strony badanych

(niską stopą zwrotu) – Uczelnia oferuje absolwentom, którzy odeślą Ankiety nr 2 i 3 możliwość wylosowania nagród (rocznie 10 przenośnych nośników pamięci). Koordynatorem badania losów zawodowych jest pracownik Biura Karier, który współpracuje z Prorektorem ds. Rozwoju.

System ten należy ocenić jako zgodny z wymogami ustawy o szkolnictwie wyższym. Jeśli chodzi o jego efektywność i skuteczność jako instrumentu, który umożliwia dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów ocenianego kierunku studiów oraz potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego (w tym rynku pracy), a także stopnia zaangażowania (wpływu) przedstawicieli tych interesariuszy na kształtowanie struktury efektów kształcenia, to opinia taka może być wyrażona jedynie na podstawie przedstawionych w Raporcie z października 2012 roku wyników badania z Ankiety nr 1, w którym wzięło udział 97% absolwentów (osoby, które wyraziły zgodę). Z badania wynika m.in., że 77% badanych ponownie wybrałoby ten sam kierunek oraz że najwięcej osób tj. 34% zamierza podjąć studia II stopnia w systemie niestacjonarnym a 25% - w systemie stacjonarnym. Raport z badania nie uwzględnia (poza liczbą osób biorących udział w badaniu) podziału na kierunki, tak więc nie można poznać opinii absolwentów kierunku *zarządzanie*, mimo iż w kwestionariuszu jest pytanie o studiowany kierunek. Należałoby zatem w/w Raport uzupełnić o tego typu analizę ponieważ pierwsza faza badania losów absolwentów zasadniczo niewiele wnosi w sensie możliwości wykorzystania uzyskanych wyników czyli dostosowania efektów kształcenia do oczekiwań absolwentów oraz do rozpoznawanych przez nich potrzeb rynku pracy. Z rozmowy z pracownikiem Biura Karier wynika, że planuje się modyfikację kwestionariusza Ankiety. Niepokojący jest natomiast odsetek ankietowanych, którzy korzystali z usług Biura Karier – jedynie 15% absolwentów, co oznacza konieczność zaktywizowania tej instytucji i promocji jej działań. Tym bardziej, że aktywność Biura zasługuje na uznanie: poza w/w przedsięwzięciami dwa razy w miesiącu organizowane są (bezpłatne) spotkania z doradcą zawodowym (przeprowadza testy kompetencji zawodowych), z psychologiem pracy, prawnikiem. Natomiast pozytywnie należy ocenić zaangażowanie absolwentów w sam proces monitorowania ich losów w sensie odsetka 97% osób uczestniczących w badaniu pierwszej fazy. Zakłada się, że dopiero kolejne badania (po 3 i 5 latach od ukończenia studiowania) będą w pełni miarodajne.

Stopień zaangażowania Uczelni w proces monitorowania losów absolwentów można ocenić pozytywnie podobnie jak – z w/w zastrzeżeniami – efektywność samego procesu.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

Poziom prac jest ogólnie dobry ale monitorowanie procesu ich powstawania powinno być bardziej staranne ponieważ: wśród ocenianych prac – tematyka i treść kilku prac nie należy do zakresu kierunku *zarządzanie* (analiza zestawienia tematów 55 prac dyplomowych obronionych w roku akademickim 2011/2012 wskazuje, iż około 10-12% jest spoza kanonu kierunku *zarządzanie* – są to głównie prace z zakresu finansów publicznych oraz rynków kapitałowych); w pracach brakuje hipotez; dość często zdarzają się usterki edytorskie oraz błędy ortograficzne a recenzje mają w większości charakter opisowy a nie merytoryczny.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego...znacząco .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

2.1) Zakładane efekty kształcenia na poziomie kierunku zarządzanie dla praktycznego profilu kształcenia są zgodne z wymogami KRK. Efekty kształcenia dla cyklu standardowego opisane w sylwetce absolwenta kierunku i specjalności są zgodne ze standardami kształcenia. Efekty kształcenia na poziomie przedmiotu wymagają ujednoliconego ujęcia i uzupełnienia w niektórych przedmiotach specyficznych a więc właściwych dla danego przedmiotu efektów w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

2.2) Efekty kształcenia - poza wymienionymi w p. 2.1. przypadkami braku określenia efektów przedmiotowych - zostały sformułowane na kierunku *zarządzanie* w sposób zrozumiały i są sprawdzalne.

2.3) Uczelnia stosuje przejrzysty system oceny efektów kształcenia – jest on wskazany w dostępnych na stronach internetowych „Opisach Przedmiotu” oraz zasadach dyplomowania i w tym sensie umożliwia weryfikację zakładanych celów i efektów kształcenia na każdym etapie kształcenia.

2.4) Od marca 2012 roku na mocy Uchwały nr 28/12 Senatu PWSZ funkcjonuje „System gromadzenia informacji o losach zawodowych absolwentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku”. Dotychczasowe doświadczenia nie pozwalają jeszcze na pełną ocenę stopnia możliwości wykorzystania uzyskiwanych wyników w procesie kształcenia tym bardziej, że w udostępnionym ZO Raporcie z badania, w którym wzięli udział absolwenci z roku 2011/2012 nie dokonano odrębnej analizy opinii absolwentów kierunku *zarządzania*. Z rozmów z przedstawicielem Biura Karier wynika, że są plany dokonania modyfikacji owej ankiety.

3. Program studiów umożliwia osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

3.1)

Na kierunku *zarządzanie* studia dla cyklu kształcenia rozpoczętego w roku akademickim 2010/2013 trwają 6 semestrów. Na studiach stacjonarnych realizowany jest wymiar prawie 2000 godzin (w zależności od specjalności: 1985, 1990, 1990 bądź 1995 godzin) na czterech specjalnościach/specjalizacjach: „zarządzanie finansami i inwestycjami”, „zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem”, „zarządzanie logistyczne” oraz „zarządzanie zasobami ludzkimi”. Na studiach niestacjonarnych (trwających również 6 semestrów) realizowany jest wymiar około 1300 godzin (w zależności od specjalności: 1295, 1310, 1290 bądź 1290 godzin) na tych samych czterech specjalnościach/specjalizacjach jak na studiach stacjonarnych. W celu uzyskania tytułu licencjata student musi zdobyć na obu trybach 180 punktów ECTS (po 30 punktów ECTS na każdy semestr). Program kształcenia uporządkowany jest według modułów obejmując wspólny dla wszystkich specjalności i trybów kształcenia: Moduł kształcenia ogólnego (stacjonarne: 250 godzin, niestacjonarne: 190 godzin); Moduł kształcenia podstawowego kierunkowego (stacjonarne: 480 godzin, niestacjonarne: 310 godzin); Moduł kształcenia kierunkowego (stacjonarne: 510 godzin, niestacjonarne: 340 godzin); Moduł kształcenia pomocniczego kierunkowego (stacjonarne: 280 godzin, niestacjonarne: 205 godzin) oraz Moduł praktyczny (stacjonarne: 65 godzin, niestacjonarne: 65 godzin). Moduł ten (jak wynika z rozmów z władzami Uczelni) prowadzony jest przez praktyków opierających się głównie na analizie case studies i w zamyśle – ma być uszczegółowieniem wiedzy z zajęć o charakterze akademickim. Specyficzny dla danej specjalności Moduł specjalnościowy jest zróżnicowany godzinowo (stacjonarne: 400, 405, 405, 410); niestacjonarne: 185, 200, 180, 180). Można stwierdzić, że tak opracowany program kształcenia w dużym stopniu umożliwia osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia, a także uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta. Konieczne byłoby jednak uzupełnienie brakujących przedmiotowych efektów kształcenia (jak wskazano w p. 2.1.). Pewne wątpliwości budzi również zbyt niski wymiar praktyk (ale planowany jest wzrost z liczby 120 godzin do 12 tygodni). W ramach kierunkowych efektów kształcenia Uczelnia deklaruje nabycie przez studentów praktycznej znajomości języka obcego na poziomie B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy jednakże wyniki przeprowadzonej hospitacji zajęć z języka angielskiego – w tym przypadku - budzą poważne wątpliwości co do możliwości realizacji tak sprecyzowanych efektów.

Ponadto wizytowana 23-osobowa grupa studentów jest zbyt liczna aby uzyskać deklarowane efekty kształcenia w zakresie języka obcego. Czas trwania kształcenia, prawidłowość doboru treści kształcenia, form zajęć dydaktycznych i metod kształcenia nie budzi (poza w/w aspektami) wątpliwości w sensie możliwości osiągnięcia założonych efektów kształcenia. Moduł specjalnościowy obejmujący wskazany wyżej wymiar godzinowy oraz 60 godzin trwające seminarium dyplomowe tworzą układ przedmiotów do wyboru zadowalający w sensie treści przedmiotowych oraz (nie do końca jednak określonych) przedmiotowych efektów kształcenia.

Program kształcenia na ocenianym kierunku dla studentów rozpoczynających kształcenie w roku 2010/2011) a więc w latach nieobjętych wymogami KRK jest zgodny ze standardami kształcenia na kierunku *zarządzanie* określonymi przez MNiSW. Plany te i programy dla II i III roku zostały zatwierdzone przez Senat Uczelni 31 maja 2011 r.

Trwające 6 semestrów (realizowane obecnie na II i III roku) studia stacjonarne i niestacjonarne obejmują odpowiednio 2100 i 1260 godzin w podziale na grupę treści podstawowych: 450 (stacjonarne) i 300 (niestacjonarne), grupę treści kierunkowych: 495 (stacjonarne) i 330 (niestacjonarne), przedmioty specjalnościowe i specjalizacyjne: 720 (stacjonarne) i 345 (niestacjonarne).

Obowiązujący w Uczelni system ECTS oraz przyjęta w programie kształcenia kierunku *zarządzanie* punktacja ECTS są zgodne z regulacjami prawnymi oraz wytycznymi Ekspertów Bolońskich: każdy moduł oraz przedmiot („Opis Przedmiotu”) posiada przyznane punkty wymagane przy jego zaliczeniu, które uwzględniają również nakład pracy własnej studenta (zgodnie z zasadą 1 punkt ECTS za 25-30 godzin). Łączna liczba wymaganych punktów ECTS za cykl kształcenia na studiach I stopnia wynosi 180, w tym - w roku akademickim 60 a w semestrze 30. Określono również liczbę punktów ECTS (112), które student musi zdobyć w ramach zajęć o charakterze praktycznym, co stanowi 62% ogółu ECTS. W PWSZ funkcjonuje uczelniany koordynator ECTS powołany Zarządzeniem Rektora nr 36/12.

Sekwencję modułów i przedmiotów przewidzianych w planie studiów należy ocenić jako prawidłową: moduł kształcenia ogólnego (poza lektorem i wychowaniem fizycznym) jest realizowany w semestrze pierwszym; moduł kształcenia podstawowego kierunkowego - semestry od 1 do 3; moduł kształcenia kierunkowego (z wyłączeniem Marketingu – semestr pierwszy) – w semestrach kolejnych, w tym seminarium dyplomowe w semestrze 5 i 6 - łącznie 60 godzin; moduł kształcenia kierunkowego pomocniczego – semestry od 1-5; moduł praktyczny – semestr piąty; moduł specjalnościowy – semestry od 3 - 5; 120-godzinna praktyka zawodowa odbywa się w okresie wakacyjnym semestru czwartego (od czerwca do września).

Ogólna organizacja czasu pracy na studiach stacjonarnych nie budzi zastrzeżeń: zajęcia odbywają się od poniedziałku do piątku w godzinach od 8:00 do 19:50 (10-minutowe przerwy między poszczególnymi blokami), maksymalnie 4 godziny z jednego przedmiotu. W planie zajęć podano godzinowy wymiar e-learningu. Pewne wątpliwości w tym względzie budzi dość duży wymiar tj. 18 godzin zajęć prowadzonych w formie e-learningu z seminarium dyplomowego (wymiar ogólny – 30 godzin). Na uznanie zasługuje natomiast wprowadzenie zajęć wyrównawczych z Matematyki dla I roku (wymiar nieznany). Jeśli chodzi o organizację czasu pracy na studiach niestacjonarnych, to zajęcia odbywają się soboty i niedziele (jedyny dostępny plan dla semestru zimowego 2012/2013 - I i II rok - dopuszcza również zajęcia w piątki ale nie zostały one dla tych lat wykorzystane), w godzinach od 8:00-19:50 z 10-minutowymi przerwami i jedną 30-minutową przerwą. Bloki zajęć z jednego przedmiotu są przeważnie 4-godzinne ale występują również bloki 8-godzinne z tego samego przedmiotu realizowanego w podziale na wykład i ćwiczenia (np. Rynek kapitałowy i pieniężny, II rok, 6.10.2012, 20.10.2012, 5.01.2013). W planie zajęć na studiach niestacjonarnych również

podano godzinowy wymiar e-learningu w ramach danego przedmiotu. Wątpliwości (podobnie jak na studiach stacjonarnych) budzi dość duży wymiar tj. 18 godzin zajęć prowadzonych w formie e-learningu z seminarium dyplomowego (wymiar ogólny – 30 godzin).

Zasady prowadzenia zajęć e-learningowych określa Regulamin obowiązujący na mocy Zarządzenia nr 82/12 Rektora PWSZ z dnia 20 września 2012 r. (poprzednio na mocy obowiązującego Rozporządzenia MNiSW z dnia 2 listopada 2011 r.). Zajęcia w tej formule może prowadzić wykładowca po odbyciu szkolenia oraz po uzyskaniu zgody przez Dyrektora Instytutu, zgłoszenia należy dokonać najpóźniej do 15 września poprzedzającego dany rok akademicki. Niezbędną wiedzę do korzystania z tej formy kształcenia studenci uzyskują w ramach przedmiotu Technologia informacyjna bądź na pierwszych dwóch godzinach przedmiotu zwanych godzinami wprowadzającymi. W roku akademickim 2011/2012 w semestrze zimowym realizowano w tej formie na studiach stacjonarnych przedmiot Matematyka w wymiarze 20 godzin; na studiach niestacjonarnych przedmiot Matematyka – wymiar 10 godzin, Filozofia – wymiar 20 godzin, Informatyka w zarządzaniu – wymiar 4 godzin. W semestrze letnim w/w roku realizowano w tej formie na studiach stacjonarnych przedmiot Statystyka opisowa – wymiar 20 godzin, Matematyka – wymiar 9 godzin, Zarządzanie zasobami ludzkimi i Zachowania organizacyjne – wymiar 12 godzin oraz Systemy podatkowe – wymiar 20 godzin. Natomiast na studiach niestacjonarnych w formie e-learningowej realizowany był przedmiot Statystyka opisowa – wymiar 10 godzin, Zarządzanie zasobami ludzkimi i Zachowania organizacyjne – wymiar 12 godzin oraz Systemy podatkowe – wymiar 10 godzin. Z kolei w roku akademickim 2012/2013 wymiar zajęć prowadzonych w tym systemie ulega znacznemu zwiększeniu z powodu wzrostu liczby prowadzonych w ten sposób przedmiotów. Dane za semestr zimowy na wszystkich latach: studia stacjonarne – 492 godziny, studia niestacjonarne – 73 godziny oraz semestr letni: studia stacjonarne – 617 godzin, studia niestacjonarne – 160 godzin. Zaliczenia i egzaminy kończące zajęcia dydaktyczne w formie e-learningowej prowadzone są w siedzibie Uczelni. Analiza „Opisów Przedmiotów” wskazuje na to, że w części z nich znajduje się informacja, iż zajęcia są realizowane „częściowo on-line (e-learning)” ale bez podania liczby godzin. Należy jednak podkreślić, że wymiar godzinowy e-learningu jest podany dla każdego przedmiotu w planie zajęć obowiązującym w danym roku akademickim. Motywacją dla wykładowców do prowadzenia zajęć w tej formie jest stosowany przelicznik godzin (1,25), z którego jednak Uczelnia zamierza zrezygnować ze względu na koszty.

Przewidziane Regulaminem studiów rozwiązania w zakresie indywidualizacji procesu kształcenia studentów wybitnie uzdolnionych oraz studentów niepełnosprawnych nie budzą zastrzeżeń. Indywidualny tok studiów przysługuje studentom, którzy ukończyli I rok ze średnią ocen co najmniej 4,75 (od ukończenia I roku). Indywidualną organizację studiów rektor może przyznać studentowi w przypadkach szczególnych: samotne wychowywanie dzieci, opieka nad osobami niepełnosprawnymi itd. Indywidualna organizacja studiów może być przyznawana również osobom studiującym na min. 2 kierunkach, Istnieją również dodatkowe rozwiązania dla studentów niepełnosprawnych, należą do nich między innymi: możliwość indywidualnego dostosowania egzaminu do potrzeb studenta, uczestniczenia tłumacza w zajęciach (w przypadku osób głuchoniemych), możliwość korzystania z komputera podczas zajęć). Rozwiązania przyjęte w przypadku studentów niepełnosprawnych zasługują na uznanie (Raport samooceny, s. 13-14), w tym formy dofinansowania edukacji tych studentów. Indywidualizacja procesu kształcenia odbywa się także poprzez wybór jednej z 4 specjalizacji w ramach kierunku *zarządzanie*. Studenci wybierają specjalność zgodnie ze swoimi zainteresowaniami. Mają także możliwość wyboru promotora ich pracy dyplomowej oraz mają wpływ na kształt tematu pracy licencjackiej.

Zarządzeniem nr 107/12 Rektora PWSZ we Włocławku z dnia 18 grudnia 2012 r. wprowadzono zmodyfikowany (z roku 2010) Regulamin Praktyk w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej. Praktyki zawodowe na kierunku „zarządzanie” przewidziane są dla wszystkich specjalności i odbywają się w okresie wakacyjnym, w wymiarze 120 godzin zgodnie z zasadami przedstawionymi w Opisie przedmiotu oraz w Regulaminie studenckich praktyk zawodowych. „Programy studenckich praktyk zawodowych na kierunku zarządzanie” zostały opracowane odrębnie dla wszystkich specjalności: określa się w nich cele praktyki, miejsce praktyki, plan praktyki, wymóg nabycia oczekiwanych umiejętności, do jakich zadań student powinien być przygotowany w wyniku tego zawodowego kształcenia oraz formę zaliczenia praktyki. W zał. nr 12 przedstawiono wykaz 64 zakładów pracy, z którymi Uczelnia zawarła porozumienia w sprawie praktyk m.in. dla studentów kierunku *zarządzanie*: urzędy miasta i gminy, izba przemysłowo-handlowa, zakłady produkcyjne i usługowe, gospodarka komunalna, hotele i podmioty gospodarki turystycznej, media (prasa, radio), instytucje finansowe. W rozmowie z Uczelnianym Opiekunem Praktyk uzyskano informację, że istnieje obowiązek hospitacji praktyk a w trakcie praktyki student ma obowiązek gromadzić materiały do pisania pracy dyplomowej. Na pytanie, czy dzięki praktykom zwiększają się szanse zatrudnienia stwierdzono, że przykłady zawierania umów z kimś, kto odbywał praktykę w danej instytucji – są nieliczne. Zdaniem Opiekuna trudno również ocenić, czy na podstawie tej formy kształcenia zawodowego udało się rozpoznać, jakich elementów brakuje w programie studiów.

Studenci, na spotkaniu z zespołem PKA twierdzili, że sami mogą zaproponować miejsce praktyk lub skorzystać z oferty proponowanej przez Uczelnię. W ocenie studentów zakłady pracy, z którymi Uczelnia ma podpisane porozumienie dot. praktyk są bardzo dobrze dobrane. Osoby obecne na spotkaniu z zespołem oceniającym bardzo pozytywnie wypowiadały się na temat przebiegu praktyk. Studenci podkreślili, że był to czas bardzo efektywnie spędzony, oraz że w trakcie praktyk mogli się wiele nauczyć i mieli możliwość wykorzystywania teoretycznych informacji w praktyce, co było dla nich bardzo cenne.

W ocenie studentów proces kształcenia został zorganizowany w sposób spójny i logiczny. Na początku nauki realizowane są przedmioty o charakterze ogólnym, stanowiące fundament dla przedmiotów specjalistycznych, które w planie studiów przewidziane są na 2 i 3 roku. Studenci podczas spotkania z ZO PKA pozytywnie ocenili takie ułożenie planów studiów.

Studenci podczas spotkania z ZO PKA wyrazili opinię, że liczba godzin przeznaczona na poszczególne przedmioty jest, optymalna, dotyczy to zarówno liczny godzin konkretnych przedmiotów, jak i rozkładu godzinowego wykłady- ćwiczenia. Zdaniem studentów przedstawiona sylwetka absolwenta i struktura jego kwalifikacji w pełni odpowiada temu, czego uczą się na zajęciach i jaką wiedzę zdobywają. W ich ocenie zajęcia prowadzone są w sposób umożliwiający nabywanie umiejętności praktycznych oraz kompetencji miękkich.

Zarządzeniem Rektora z dnia 22 maja 2012 roku nr 36/12 powołano Uczelnianego Koordynatora ECTS, do którego zadaniem jest monitorowanie, czy nakład czasu pracy jest określany prawidłowo. Studenci podczas spotkania z zespołem oceniającym przyznali, że tylko intuicyjnie kojarzą, czym jest system punktów ECTS. Po przybliżeniu zasad ich naliczania i przeanalizowaniu liczby punktów przypisanych poszczególnym przedmiotom przyznali, że sposób naliczania punktów w pełni odzwierciedla nakład ich czasu pracy, który muszą włożyć w przygotowanie się osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia.

3.2

Zakładane kierunkowe efekty kształcenia (poza wskazywanymi w p. 2.1. brakami) oraz treści przedmiotowe tworzą spójną całość i zapewniają uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji

absolwenta. Istniejący system realizowania praktyk studenckich wymaga zwiększenia, zgodnie z celami praktycznego profilu kształcenia, jego wymiaru. Na uwagę zasługuje opracowanie „Treści programowych” (Realizacja zadań zleconych przez praktykodawcę) skonstruowane odrębnie dla poszczególnych specjalności, które w konkretnej postaci określają zakres umiejętności, który student powinien nabyć w czasie praktyki. Można sądzić, że system kontroli i zaliczania praktyk uwzględnia również możliwość nabycia przez studenta umiejętności praktycznych.

. W ocenie studentów sposób prowadzenia zajęć, przekazywane na nich treści oraz organizacja zajęć pozwalają na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia (np. jeśli jednym z efektów jest osiągnięcie umiejętności pracy w grupach, to format zajęć umożliwia pracę w grupach i tworzenie wspólnych projektów) i tworzą spójną całość.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego... w pełni .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

3.1) Realizowany program kształcenia zarówno dla cyklu kształcenia rozpoczynającego się w roku akademickim 2012/2013 jak i dla cyklu wygasającego, z uwagi na treści i formy kształcenia umożliwia studentom osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia: ZO wyraża wątpliwość odnośnie możliwości zrealizowania zakładanych kompetencji z języka obcego. Wątpliwości budzi zbyt wysoka liczebność grup w przypadku zajęć z języka obcego, zbyt wysoki udział zajęć z seminarium dyplomowego prowadzonych w formie e-learningu (18 godzin na 30 ogółem). Z uwagi na praktyczny profil kształcenia i jego cele oraz zakładane efekty kształcenia należy zwiększyć wymiar praktyk zawodowych dla studentów rozpoczynających kształcenie w roku 2012/2013.

Czas trwania kształcenia oraz sekwencja przedmiotów i modułów określonych w planie nie budzi zastrzeżeń. Studenci mają możliwość indywidualizacji swoich studiów zarówno ze względu na osiągnięcia w nauce, trudną sytuację życiową czy przypadki losowe, jak i z uwagi na ich niepełnosprawność. Obowiązkowe praktyki studenckie odbywają się w firmach i instytucjach, które związane są z prezentowanym kierunkiem studiów.

3.2) Zakładane kierunkowe oraz przedmiotowe efekty kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych (poza wskazywanymi w p. 2.1. brakami odnośnie do sformułowania efektów kształcenia w ramach poszczególnych modułów, w tym modułu praktycznego), określona sylwetka absolwenta kierunku i prowadzonych specjalności oraz treści programowe oraz formy kształcenia tworzą spójną całość i zapewniają uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta.

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zagwarantowania realizacji celów edukacyjnych programu studiów

4.1)

Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych (9 osób zaliczonych do minimum kadrowego i 17 pozostałych osób prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku) i struktura ich kwalifikacji naukowych oraz dydaktycznych pozwalają na osiągnięcie założonych celów i efektów kształcenia. Kwalifikacje naukowe kadry mieszczą się głównie w obszarze nauk społecznych w dziedzinie nauk ekonomicznych, w dyscyplinach: ekonomia i nauki o zarządzaniu oraz finanse. Część osób wspomagających proces dydaktyczny na ocenianym

kierunku ma kwalifikacje, które odnoszą się do obszaru nauk humanistycznych (języki obce) oraz ścisłych i technicznych (matematyka, informatyka) (por. niżej p. 4.2).

4.2)

Zgodnie z §14 ust. 1 oraz 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.) minimum kadrowe kierunku studiów pierwszego stopnia stanowi co najmniej trzech samodzielnych nauczycieli akademickich oraz co najmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora. Ponadto, do minimum kadrowego, wliczani są:

1. nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelni na podstawie umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku semestru (§ 13 ust. 2 ww. rozporządzenia);

2. nauczyciele akademicy, dla których w bieżącym roku akademickim zaplanowano osobiście prowadzone na kierunku studiów i poziomie kształcenia zajęcia dydaktyczne w wymiarze przewidzianym przepisami (§ 13 ust. 3 ww. rozporządzenia).

Przedłożone oświadczenia o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego pozwalają na stwierdzenie, iż wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki określone w art. 112a ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., 572 i 742).

W teczkach osobowych znajdują się dokumenty pozwalające na uznanie deklarowanych tytułów i stopni naukowych. Kopie dyplomów znajdujące się w teczkach zostały poświadczane za zgodność z oryginałem. Akty mianowania oraz umowy o pracę zawierają wymagane prawem elementy. Teczki zawierają także świadectwa pracy, dyplomy z konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych, będące potwierdzeniem deklarowanego dorobku praktycznego. Doświadczenie praktyczne kadry dokumentowane jest także w corocznych sprawozdaniach.

Do minimum kadrowego Zespół Oceniający zaliczył wszystkich pracowników naukowo-dydaktycznych przedstawionych przez Uczelnię, tj. 9 osób, wśród nich 3 osoby to doktorzy habilitowani, pozostali są pracownikami niesamodzielnymi.

Specjalności naukowe wynikające z dorobku naukowego kadry, tworzącej minimum kadrowe są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia i reprezentują dziedzinę nauk ekonomicznych i dyscyplinę nauki o zarządzaniu oraz ekonomię. Grupują się one wokół takich zagadnień jak (w nawiasach podano przykładowe efekty odnoszące się do przedstawianych zagadnień): relacji organizacyjnych i zarządzania talentami w przedsiębiorstwie (K_W04, K_W09, K_U05, K_K01, K_K02), nowych technologii jako czynnik przewagi konkurencyjnej organizacji (K_W01; K_W08, K_U01.), kultury organizacyjnej przedsiębiorstw (K_W07, K_U05), funkcjonowania gospodarstw rolnych (K_W02, K_U02), rynku pracy (K_W03, K_K01), partnerstwa publiczno-prawnego (K_W07, K_U05), oceny projektów inwestycyjnych (K_W06, K_U04), bezpieczeństwa informacji w organizacji (K_W10, K_U05).

Jak wspomniano wyżej, kwalifikacje pozostałych pracowników (17 osób) wspomagających proces kształcenia na ocenianym kierunku przede wszystkim odnoszą się także do innych obszarów, niż obszar nauk społecznych, w którym mieszczą się efekty kształcenia na kierunku. W grupie tej przeważają magistry, posiadający w większości doświadczenie zawodowe. Doświadczenie zawodowe związane z ocenianym kierunkiem – jak to wynika z dokumentów dostarczonych Zespołowi Oceniającemu podczas wizytacji – posiadają także 4 osoby stanowiące minimum kadrowe (działalność ekspercka, zatrudnienie w

instytucjach ubezpieczeniowych i w instytucjach administracji finansowej). Doświadczenie zawodowe ma dla realizowanego programu na kierunku o profilu praktycznym istotne znaczenie, biorąc to pod uwagę stan obecny wymaga w tym zakresie pewnego wzmocnienia.

Generalnie obsada zajęć jest prawidłowa, stwierdzono jednak, że prowadzenie zajęć z przedmiotów „Zarządzanie strategiczne” i „Zarządzanie zasobami ludzkimi” powierzono osobie, która nie ma dorobku w tym zakresie.

4.3)

Polityka kadrowa Uczelni regulowana jest Uchwałą Senatu (Nr 313 z 2013 roku) i obejmuje następujące procesy: planowanie zatrudnienia, nawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy, ocenę pracy pracowników, ich rozwój oraz motywowanie i wynagradzanie. W odniesieniu do zatrudniania Uchwała zwraca uwagę przede wszystkim na przepisy prawa ale także na obciążenia pracowników związane z liczbą studentów oraz naturalne fluktuacje kadry. Ocena potrzeb kadrowych leży bezpośrednio w gestii dyrektorów instytutów. Docelowo Uczelnia chce osiągnąć stan, w którym wszyscy nauczyciele akademicy będą zatrudnieni w Uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Obecnie sytuacja daleko odbiega od zamierzeń, bowiem tylko dla 2 osób Uczelnia stanowi podstawowe miejsce pracy.

W Uchwale wskazuje się, że nauczyciele będą zatrudniani w trybie konkursowym (nauczyciel, który uzyskał uprawnienia emerytalne może być zatrudniony bez konkursu).

Nauczyciele podlegają ocenie zgodnie z Ustawą. W Uchwale podkreśla się działania związane z rozwojem pracowników zarówno naukowym, jak i dydaktycznym przede wszystkim uzyskiwanie wsparcia finansowego i zmiany wymiaru pensum. Możliwe jest dofinansowanie kosztów egzaminu doktorskiego, przewodu habilitacyjnego, udziału w konferencjach i kosztów publikacji w wydawnictwie uczelnianym. Wnioski o udzielenie wsparcia rozpatruje Rektor po zasięgnięciu opinii bezpośredniego przełożonego.

Uchwała nie zawiera informacji o wysokości wsparcia finansowego, ale wskazuje, że będzie ona zależna od sytuacji finansowej Uczelni. Nagrody i wyróżnienia przyznawane są zgodnie z Regulaminem nagród uchwalonym przez Senat.

Z tabeli (R.S., s. 18) przedstawiającej rozwój kadry na analizowanym kierunku w okresie 2008-2012 wynika, że 2 osoby uzyskały stopień doktora, również 2 osoby stopień doktora habilitowanego. Trudno jednak ocenić, w związku ze zdecydowanie zmienionym składem minimum kadrowego, jaki wpływ dotychczasowa polityka zatrudnienia miała na ten rozwój.

Efekty wprowadzonej polityki, zgodnej z cytowaną wyżej Uchwałą, będą widoczne dopiero w przyszłości.

- **-(Załącznik nr 5 - Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe. Cz. I. Nauczyciele akademicy stanowiący minimum kadrowe. Cz. II. Pozostali nauczyciele akademicy);**
- Z zakwalifikowanych podczas wizytacji kierunku przeprowadzonej w 2007 roku 10 pracowników naukowo-dydaktycznych tylko 3 osoby znalazły się w składzie obecnego minimum. Oznacza to pewien brak stabilności kadry.
  - Warunek dotyczący stosunku liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe dla kierunku *Zarządzanie*, do liczby studentów na tym kierunku jest spełniony i wynosi 1:30, co spełnia wymagania określone w § 17 ust. 3 cytowanego wyżej rozporządzenia i jest korzystne dla procesu dydaktycznego.

Po części sprawy związane z polityką kadrową Uczelni były przedmiotem dyskusji na spotkaniu zespołu oceniającego z nauczycielami akademickimi prowadzącymi zajęcia na ocenianym kierunku.

W spotkaniu brało udział 8 osób, głównie reprezentujących minimum kadrowe. Przewodnicząca Zespołu Oceniającego rozpoczynając spotkanie i dyskusję z nauczycielami akademickimi zwróciła uwagę na dwie kwestie: 1) czy systemy zapewnienia jakości kształcenia spełniają swoje zadanie, przy rzetelnym wypełnianiu obowiązków przez społeczność akademicką co samo przez się gwarantuje właściwą jakość procesu kształcenia; Zdaniem nauczycieli akademickich systemy zapewnienia jakości są potrzebne w każdej organizacji, także w akademickiej. Musi być bowiem pewna zewnętrzna ocena podejmowanych działań w obszarze kształcenia i badań naukowych, samoocena nie jest wystarczająca. Jeśli chodzi o e-learning, to jest to szczególnie użyteczna forma kształcenia dla studentów studiów niestacjonarnych, a studenci w większości są przedstawicielami młodego pokolenia, posiadającego przygotowanie informatyczne do takich zajęć i ich oczekują. Prowadząca spotkanie, podkreśliła, że kształcenie w trybie e-learningu wymaga umieszczenia odpowiednich informacji w sylabusach, zwłaszcza wskazania literatury będącej materiałami dydaktycznymi. Nauczyciele akademicy prowadzący zajęcia na ocenianym kierunku stwierdzili, że ciągle jeszcze nabywają doświadczenia w prowadzeniu zajęć w trybie e-learning, koncepcja tego kształcenia a także procedury z nim związane będą więc podlegać doskonaleniu.

Podczas dyskusji na temat konkurencyjności wizytowanego kierunku, zwłaszcza ewentualnych zagrożeń jego rozwoju, przede wszystkim małego zainteresowania kandydatów, nauczyciele akademicy zwrócili uwagę na specyfikę kandydatów w regionie. Młodzi ludzie raczej nie wyjeżdżają na studia poza region, bo ich sytuacja materialna na to nie pozwala. Trudno jednak odpowiedzieć na pytanie, jaka będzie „moda” na kierunki studiów. Podkreślano jednak, że w przypadku regionu wrocławskiego specjalność „Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem” będzie bardzo ważna.

W odniesieniu do badań naukowych i rozwoju kadry akademickiej Zespół Oceniający był zainteresowany wspieraniem przez Uczelnię działalności naukowej nauczycieli akademickich. Takie działania wspierające (m.in. finansowania przez Uczelnię uczestnictwa w konferencjach naukowych) są podejmowane w odniesieniu do osób zatrudnionych w Uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Wskazywano wszakże, że tworzy się zespół badawczy, który złoży projekt do NCN dotyczący badania źródeł finansowania inwestycji komunalnych.

Nauczyciele akademicy podkreślali, że kadra tworzy dobrze współpracujący zespół działający na rzecz zwiększenia atrakcyjności kierunku zarówno z punktu widzenia pozyskiwania kandydatów (wizyty w szkołach średnich, wykłady popularno-naukowe), jak i zapotrzebowania rynku pracy.

Podczas poprzedniej wizytacji kierunku, która odbyła się w 2007 roku, Zespół Oceniający nie formułował ani merytorycznych ani formalnych uwag w odniesieniu do minimum kadrowego (10 osób). Skład obecnego minimum istotnie różni się od poprzedniego (tylko 3 osoby pozostały w składzie obecnego minimum). Oznacza to, jak już wspomniano, pewien brak stabilności kadry i polityki kadrowej. Ten fakt powinien być wzięty pod uwagę przy realizacji polityki kadrowej na ocenianym kierunku.

(Załącznik nr 6 - Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena;)

Ogólna ocena hospitowanych ćwiczeń (Statystyka opisowa, Fundusze UE dla MSP) jest jednoznacznie pozytywna. Osoby prowadzące zajęcia miały duże doświadczenie akademickie, zajęcia prowadzone były ze wspomaganie multimedialnym, klarownie, interesująco, przy dużej aktywności studentów.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego³ .....w pełni .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

4.1) ..... Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku oraz struktura ich kwalifikacji naukowych – zarówno zaliczonych do minimum kadrowego, jak i pozostałych – w pełni umożliwia osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia. Specjalności naukowe tych osób odnoszą się do (z wyjątkami w przypadku grupy pozostałych nauczycieli akademickich, głównie wspomagających proces kształcenia na kierunku) do obszaru nauk społecznych. Generalnie obsada zajęć jest prawidłowa. Pewne uwagi w tej kwestii zostały przedstawione w punkcie 4.2.. Należałoby wzmocnić zespół prowadzący zajęcia na ocenianym kierunku o osoby posiadające doświadczenie praktyczne.

4.2) ..... Do minimum kadrowego zaliczono 9 osób (3 doktorów habilitowanych i 6 doktorów. Osoby zaliczone do minimum kadrowego reprezentują: obszar nauk społecznych, dziedzinę - nauki ekonomiczne dyscypliny: nauki o zarządzaniu lub ekonomia w tym takie specjalności naukowe jak: relacje organizacyjne i zarządzania talentami w przedsiębiorstwie, nowe technologie jako czynnik przewagi konkurencyjnej organizacji, kultura organizacyjna przedsiębiorstw, funkcjonowanie gospodarstw rolnych rynek pracy, partnerstwo publiczno-prawne oceny projektów inwestycyjnych bezpieczeństwa informacji w organizacji. Analiza przedstawionej przez Uczelnię dokumentacji pozwala na stwierdzenie, że osoby wymienione w minimum kadrowym spełniają warunki określone w przepisach prawa, w tym posiadają odpowiednie kwalifikacje i dorobek naukowy.

4.3) ..... Polityka kadrowa odnosząca się bezpośrednio do wizytowanej jednostki, dotychczas prowadzona a także zmieniona uchwałą Senatu z marca 2013 roku., nie odbiega od standardów przyjętych w uczelniach wyższych. Polityka ta oparta jest na ocenie osiągnięć naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych przy wsparciu przez Uczelnię dalszego rozwoju naukowego i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, w tym przede wszystkim dydaktycznych. Ze wspomnianej Uchwały wynika, że docelowo wszyscy nauczyciele akademiccy będą zatrudniani w Uczelni jako podstawowym miejscu pracy.

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Uczelnia zapewnia bazę materialną, niezbędną do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów, a także uwzględniająca potrzeby osób niepełnosprawnych. Uczelnia zapewnia bazę materialną, niezbędną do osiągnięcia założonych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów a także uwzględniająca potrzeby osób niepełnosprawnych.

Państwowa Wyższa szkoła Zawodowa we Włocławku posiada 5 obiektów dydaktycznych i administracyjnych o łącznej powierzchni ponad 10 tys. m². Budynki wyposażone są w szerokopasmową sieć komputerową i udogodnienia dla osób niepełnosprawnych.

Wśród sal dydaktycznych są m.in.: 4 aule wykładowe (od 74 do 187 osób), 29 sal wykładowych, 5 sal komputerowych (z 15-18 stanowiskami komputerowymi). Komputery posiadają zainstalowane oprogramowanie Office XP. Z potrzebami innych kierunków związane są pozostałe laboratoria funkcjonujące w Uczelni. Sale wyposażone są m.in. w sprzęt multimedialny, rzutniki, ekrany, sprzęt audio-video. W przypadku sal, które nie są kompleksowo wyposażone w sprzęt audiowizualny istnieje możliwość wypożyczenia go przez nauczycieli jak i studentów.

Księgozbiór Biblioteki uczelnianej liczy obecnie ponad 35000 woluminów, w tym ok. 2000 woluminów literatury związanej bezpośrednio z kierunkiem *Zarządzanie* (publikacje z zakresu zarządzania, ekonomii, rachunkowości i finansów, prawa finansowego, gospodarczego i handlowego). Dodatkowo studenci mogą korzystać ze zbiorów innych bibliotek wrocławskich, są podpisane porozumienia z Miejską Biblioteką Publiczną, Biblioteką Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Bibliotek Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Bibliotek Centrum Edukacji Nauczycieli. Ponadto w Bibliotece uczelnianej działa wypożyczalnia międzybiblioteczna, która umożliwia studentom (zwłaszcza tym piszącym prace dyplomowe) sprowadzanie publikacji z innych bibliotek krajowych.

Bibliotekę obsługuje system biblioteczny SOWA2, który umożliwia studentom zdalny podgląd zbiorów poprzez dostępny na stronie Uczelni katalog on line. Studenci mogą także elektronicznie złożyć zamówienie na książki oraz przedłużyć termin zwrotu.

Studenci mają dostęp do elektronicznych baz danych, m.in. EBSCO Publishing. Ponad 16% odwiedzin studentów w Bibliotece stanowią studenci wizytowanego kierunku (dane za rok akademicki 2011/2012).

W wypożyczalni Biblioteki znajduje się 12 stanowisk komputerowych (5 – dostęp do katalogu komputerowego, 7 – dostęp do Internetu). W czytelni znajduje się 25 miejsc z dwoma stanowiskami komputerowymi.

Biblioteka jest przystosowana dla studentów niepełnosprawnych ruchowo. Infrastruktura dydaktyczna uczelni posiada m.in. sale wykładowe, aule, sale komputerowe, bibliotekę oraz bufet. Wszystkie zajęcia odbywają się w jednym budynku. W budynku jest też bezprzewodowy dostęp do Internetu, jak i stanowiska komputerowe dla studentów. Biblioteka uczelniana składa się z wypożyczalni i czytelni. Studenci powiedzieli, że w zbiorach biblioteki znajdują się wszystkie książki, które znajdują się w spisie literatury obowiązkowej zamieszczonej w sylabusach. Dodatkowo studenci mają możliwość korzystania także ze zbiorów Biblioteki Miejskiej we Wrocławku, Biblioteki Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz Biblioteki Wyższej Szkoły Humanistyczno – Ekonomicznej. Uczelnia prenumeruje gazety i periodyki, które udostępniane są studentom. Prenumerowane są także elektroniczne wersje czasopism specjalistycznych, takich jak „Kurier Finansowy”. Biblioteka otwarta jest od poniedziałku do soboty. W ocenie studentów godziny jej otwarcia są bardzo dobrze dostosowane do ich potrzeb.

Obiekt przystosowany jest do przyjęcia osób niepełnosprawnych, posiada zarówno podjazd dla wózków inwalidzkich, jak i windy. Studenci mają także możliwość z korzystania z pomocy tłumacza podczas zajęć, mogą również (ze względu na swoją niepełnosprawność) pisać teksty na komputerze, a nie odręcznie. Udogodnieniem jest także możliwość skorzystania z syntezy mowy.

W Uczelni jest również system wewnętrznej poczty. Każdy student i pracownik ma przypisany mail, za pośrednictwem których można się ze sobą kontaktować, wysyłając np. wiadomość indywidualną, albo skierowaną do konkretnej grupy ćwiczeniowej/wykładowej, do konkretnego roku.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego⁴ ...w pełni .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.....

Infrastruktura dydaktyczno-naukowa jest odpowiednio dostosowana do profilu i rozmiarów kształcenia. W ocenie studentów oferowane w tym zakresie warunki umożliwiają osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia.. Budynek przystosowany jest do przyjęcia osób niepełnosprawnych.

6.Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Rezultaty prowadzonych badań naukowych są wykorzystywane w procesie kształcenia; na kierunkach o profilu ogólnoakademickim jednostka stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych oraz zdobycia wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej.

Z Raportu Samooceny (s. 24) wynika, że w ramach ocenianego kierunku, z uwagi na realizację studiów na poziomie I stopnia, badania naukowe nie są prowadzone. Uczelnia prowadzi działalność wydawniczą co oznacza, że pracownicy naukowo-dydaktyczni mają możliwość publikowania wyników swoich prac badawczych. Uczelnia także stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych (m.in. poprzez Koła Naukowe) oraz zdobycia wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy naukowo-badawczej.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego⁴...nie podlega ocenie z uwagi na prowadzenie studiów na poziomie I stopnia .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.....

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

7.1)

Zasady rekrutacji przyjęte Uchwałą Senatu nr 54/11 z dnia 31 maja 2011r. są przejrzyste i nie zawierają regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów. Postępowanie rekrutacyjne ma charakter konkursowy i odbywa się na podstawie otrzymywanych przez kandydata punktów kwalifikacyjnych za przedmioty z egzaminu maturalnego, egzaminu dojrzałości lub Międzynarodowej Matury (co określa przyjęta w Uchwale Tabela). W przypadku ocenianego kierunku – za przedmioty kierunkowe uznano matematykę, geografę, wiedzę o społeczeństwie, język polski oraz język obcy. Ocena czy zasady rekrutacji umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia nie jest możliwa do przeprowadzenia w przyjętych rozwiązaniach.

Zasady ustalania wielkości rekrutacji uwzględniają związek liczby rekrutowanych studentów z potencjałem dydaktycznym jednostki i jakością kształcenia – w roku akademickim 2012/2013 przewidywana liczba miejsc na kierunku *zarządzanie* na studiach stacjonarnych – 150 (przyjęto 67 osób) a na studiach niestacjonarnych – 100 (brak przyjęć). Proporcja liczby nauczycieli akademickich do liczby studentów jest prawidłowa i wynosi 1:26,8.

Rekrutacja na studia ma charakter konkursowy. Jej zasady zostały określone w Uchwale Senatu nr 54/11. Przystąpić do rekrutacji może każdy, kto legitymuje się maturą lub maturą międzynarodową. Przyznawane są punkty za wyniki z poszczególnych przedmiotów. Niezdawanie sugerowanego przedmiotu na maturze nie oznacza, że nie można przystąpić do rekrutacji, jednak kandydat otrzyma liczbę punktów „0” z przedmiotu obligatoryjnego, którego na maturze nie zdał. Studenci oceniają system rekrutacyjny jako przejrzysty i

zrozumiały. Zasady rekrutacji nie zawierają w sobie elementów dyskryminujących jakąkolwiek grupę kandydatów.

7.2)

Wskazany w „Opisach Przedmiotu” system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, o czym świadczą zróżnicowane wymagania m.in. w postaci aktywności za zajęciach, wymogów dotyczących opracowania projektów, przedstawiania esejów, prezentacji w trakcie zajęć itd. Podobnie – co można ocenić jedynie na podstawie rozmów z władzami - zorientowane na proces uczenia się studentów są zasady oceny osiągnięć studentów obowiązujące podczas zajęć e-learningowych. Analiza odnośnych kryteriów zaliczania poszczególnych przedmiotów prowadzi do wniosku, że system ten zawiera standardowe wymagania, zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm ocen. Określenie nakładu czasu pracy i czasu niezbędnego do osiągnięcia zakładanych – ogólnych, kierunkowych, praktycznych i specjalnościowych efektów kształcenia jest prawidłowe.

Sposób przeprowadzania egzaminów, przejrzyste wymagania i dokładnie podany zakres materiału obowiązujący podczas egzaminu/zaliczenia powoduje, że zdobywane oceny są obiektywne. Zdaniem studentów nakład pracy i czas niezbędny do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia został określony poprawnie. Dotyczy to zarówno określenia liczby punktów ECTS przypisanej danemu przedmiotowi, jak i rozpisaniem harmonogramom zajęć. Zajęcia odbywają się zgodnie z grafikiem, tematyka zajęć rzeczywistych odpowiada tematyce zajęć odpisanej w sylabusach. Sytuacje, w których materiał nie jest omówiony na zajęciach zdarzają się sporadycznie i można je określić jako marginalne.

7.3)

W ocenianym okresie w programie Erasmus wzięło udział łącznie 13 studentów kierunku *zarządzanie*. Biorąc pod uwagę liczebność studiujących na kierunku można stwierdzić, że struktura i organizacja programu ocenianego kierunku studiów sprzyja międzynarodowej mobilności studentów natomiast brak danych na temat mobilności krajowej studentów. W PWSZ opracowano Katalog Informacyjny ECTS, który przedstawia ogólne zasady systemu ECTS jak również zasady udziału w programie Erasmus. W tym sensie ocenia się pozytywnie działania Uczelni wspierające mobilność studentów oraz inicjatywy związane z popularyzacją wiedzy na temat systemu ECTS w kraju i za granicą.

Współpraca międzynarodowa kierunku *zarządzanie* została sprowadzona w Raporcie samooceny (s. 25 i s. 35) do wskazania na liczbę 9 nauczycieli akademickich uczestniczących w ocenianym okresie w wymianie LLP Erasmus i prowadzących zajęcia za granicą (Czechy, Portugalia i Słowenia), liczbę 2 nauczycieli akademickich z zagranicy prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku. Wskazano również na współpracę PWSZ z International House w Bydgoszczy, które jest samodzielnym Centrum Egzaminacyjnym British Council - dzięki tej współpracy studenci mogą przystąpić na preferencyjnych warunkach do egzaminu Cambridge podobnie jak dzięki współpracy Uczelni z Instytutem Austriackim – studenci mogą się ubiegać o uzyskanie certyfikatu OSD. Brak danych na temat udziału studentów w badaniach w ramach wskazanych wyżej form współpracy międzynarodowej, w tym liczby osób, które przystąpiły do oferowanych egzaminów językowych.

Studenci mają możliwość wyjazdu za granicę w ramach programu Erasmus. Korzystają z tej formy międzynarodowej współpracy umiarkowanie chętnie- Często spowodowane jest to brakiem odpowiednich środków finansowych albo zobowiązaniami osobisto-rodzinnymi. Osoby, które wyrażą chęć wyjazdu powinny mieć wysoką średnią ocen i powinny znać język

kraju, do którego chcą wyjechać w stopniu komunikatywnym. Studenci są w tym zakresie wspierani poprzez prowadzenie odpowiednich lektoratów.

7.4)

Studenci są motywowani do pracy. Podczas spotkania z ZO PKA studenci wskazali, że dużą motywację stanowi dla nich możliwość ubiegania się o Stypendium Rektora. Studenci otrzymują także dodatkowe punkty w trakcie zajęć (np. za wyjątkowo aktywne uczestniczenie w zajęciach).

Studenci już na pierwszych zajęciach informowani są, jakie są względem nich wymagania, czego powinni się nauczyć, z jakiej literatury korzystać. Część zajęć przeprowadzana jest w formie e-learningu. W ocenie studentów jest to odpowiednie rozwiązanie, które sprawia, że ich nauka jest efektywniejsza. Z uwagi na to, że każdy po przeczytaniu odpowiednich zagadnień na wskazanym module musi odpowiedzieć na określone pytania bądź wykonać wskazane zadania – studenci dużo uważniej czytają przygotowane dla nich treści, dużo więcej także zapamiętują – ze względu na fakt, że do wykonania zadania muszą przygotować się bardzo rzetelnie. Studenci zwrócili uwagę, że czasem podczas normalnych ćwiczeń nie każdy student musi być zaangażowany w zajęcia, inaczej jest w przypadku kształcenia na odległość – zajęcia skonstruowane w sposób, który wymaga od studenta należytej uwagi.

Rozwój społeczny i kulturalny studentów jest zapewniony. Studenci uczestniczą w akcjach charytatywnych, organizują spotkania, filmowe kluby dyskusyjne, czy integracyjne imprezy uczelniane.

Studenci mają także zagwarantowany dostęp do wszystkich instytucji pomocy materialnej wskazanych w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym. Wszelkie informacje dotyczące ww. pomocy dostępne są na stronie internetowej Uczelni, do pobrania są także niezbędne dokumenty i wnioski do wypełnienia. Studenci są poinformowani i upływających terminach, w których należy składać odpowiednie podania i wnioski.

Uczelnia wspiera rozwój naukowy studentów. Na jej terenie działają koła naukowe – zarówno te specjalistyczne, jak i dla osób o bardziej ogólnych zainteresowaniach. Studenci mają możliwość uczestniczenia w konferencjach naukowych oraz ich organizowania. Do działań wspierających rozwój studentów zaliczyć także należy współpracę z licznymi instytucjami związanymi z tematyką zarządzania. Organizowane są także warsztaty i spotkania dla studentów, w trakcie których mogą oni szkolić się z zakresu kompetencji miękkich, np. jak dobrze wypaść na rozmowie kwalifikacyjnej, jak ocenić swoje predyspozycje zawodowe, jak pracować w grupie.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego⁴...w pełni .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

7.1) Zasady i procedury rekrutacji są przejrzyste i uwzględniają zasadę równych szans. Przy przyjętych rozwiązaniach nie jest możliwa ocena, czy zasady rekrutacji umożliwiają dobór kandydatów posiadających wiedzę i umiejętności niezbędne do uzyskania w procesie kształcenia zakładanych efektów kształcenia. **Zasady rekrutacji są przejrzyste. Nie zawierają postanowień dyskryminujących, każdy kandydat na studia ma równe szanse.**

7.2) System oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zawiera standardowe wymagania, zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm ocen. **System oceniania**

zorganizowany jest w sposób, który zapewnia obiektywizm oceniania. Kryteria oceny są znane studentom wcześniej, zakres wymagań podawany jest do wiadomości studentów.

7.3) Struktura i organizacja studiów kierunku *zarządzanie* sprzyja w zadowalającym – jak na warunki funkcjonowania Uczelni – stopniu międzynarodowej mobilności studentów. Uczelnia ma wprowadzony system punktów ECTS, umożliwia to studentom uczestniczenie w wymianach krajowych i zagranicznych.

7.4) System pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej sprzyja rozwojowi studentów. Zarówno infrastruktura dydaktyczna jak i opieka naukowa wpływa na możliwości rozwoju studentów.

8) Jednostka rozwija wewnętrzny system zapewniania jakości zorientowany na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.

8.1).

1) Struktura procesu decyzyjnego kierunku studiów, z uwzględnieniem kompetencji i odpowiedzialności jest określona w Statucie Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku. Organami zarządzającymi kierunkiem zarządzania są:

- kierownik Zakładu Zarządzania,
- dyrektor Instytutu Nauk Społecznych i Informatyki;
- Prorektor ds. Nauczania i Studentów;
- Rektor PWSZ we Włocławku;
- Senat PWSZ we Włocławku – skład osobowy jest ustalany zgodnie ze Statutem PWSZ we Włocławku.

Do zadań kierownika zakładu należy w szczególności:

- zapewnienie realizacji warunków, jakie musi spełniać Uczelnia, aby prowadzić dany kierunek m.in.

poprzez dobór właściwej kadry oraz nadzorowanie realizacji założonych efektów kształcenia;

- ustalanie obsady zajęć dydaktycznych;

- inicjowanie i koordynowanie działań w zakresie wprowadzania zmian do programów kształcenia;

- podejmowanie inicjatyw w sprawie o utworzenie, zmianę lub likwidację specjalności lub specjalizacji studiów oraz innych form kształcenia.

Kierownik zakładu jest odpowiedzialny za działalność zakładu przed dyrektorem instytutu.

Fundamentalną funkcję w procesie zarządzania kierunkiem zarządzania pełni, zgodnie z regulacjami prawnymi Rektor i Senat Uczelni. Senat określa : lub zatwierdza : formy studiów, liczby studentów na poszczególnych kierunkach finansowanych przez budżet;. Senat podejmuje uchwały w sprawie utworzenia, przekształcenia i likwidacji kierunku, specjalności lub specjalizacji; określanie efektów kształcenia, do których są dostosowane plany studiów, programy kształcenia, odpowiednio do poziomu i profilu kształcenia; uchwalanie planów studiów i programów kształcenia studiów wyższych, studiów podyplomowych oraz kursów doksztalających uchwalania warunków i trybu rekrutacji oraz kryteriów przyjęcia na studia.

Zatem proces zarządzania kierunkiem zarządzania jest przejrzysty, określa zakres odpowiedzialności osób i organów odpowiadających za rozwój kierunku zapewnia ocenę przebiegu procesu dydaktycznego i jego jakości i jest zgodny z zapisami Statutu Uczelni.

Zarządzanie kierunkiem zarządzania jest powiązane z wewnętrznym systemem e zapewniania jakości kształcenia.

W Uczelni Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia wprowadzono Uchwałą Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej Włocławku z dnia 25 listopada 2008 r.

Senat zgodnie z zapisami w statucie a także Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym pełni funkcje organu stanowiącego i zatwierdzającego w zakresie oceny jakości kształcenia. Ocena i akceptacja procesu zarządzania kierunkiem jest dokonywana przez Senat PWSZ we Włocławku.

Przeprowadzona wizytacja w tym rozmowy z władzami uczelni i kierunku, przegląd dokumentacji, pozwalają stwierdzić że proces zarządzania wizytowanym kierunkiem studiów włącza wszystkie osoby i gremia wskazane w statucie. Struktura procesu decyzyjnego jest przejrzysta.

Celem Systemu jest ciągle doskonalenie procesów odpowiadających za tworzenie oraz realizację oferty edukacyjnej, tak aby spełniała m.in. oczekiwania regionalnego rynku pracy, studentów, była zgodna z kryteriami wynikającymi z Procesu Bolońskiego. System ma także za zadanie zapewnić efektywność procesu dydaktycznego Uczelni ze szczególnym uwzględnieniem wymagań związanych z wprowadzeniem Krajowych Ram Kwalifikacji oraz doskonaleniem strategii Uczelni. Ponadto stwierdza się, że celem systemu jest optymalizacja przebiegu procesu dydaktycznego. Zespół oceniający uważa iż warto dokonać rewizji celu systemu rozszerzając na przykład doskonalenie jakości kształcenia, gdyż optymalizacja procesu nie zawsze może prowadzić do jego doskonalenia

System obejmuje zarówno obszary procesu dydaktycznego oraz jego administracyjną i techniczną infrastrukturę (monitorowanie kwalifikacji nauczycieli akademickich i badanie warunków ich rozwoju, ocenę jakości prowadzonych zajęć, monitorowanie warunków kształcenia, monitorowanie i doskonalenie programów kształcenia, ocenę dostępności informacji na temat kształcenia, ocenę mobilności studentów, badanie losów absolwentów).

Zarządzeniem nr 108/08 Rektora PWSZ z 8 grudnia 2008 r. we Włocławku powołana została Komisja ds. Wewnętrznej Oceny Jakości Kształcenia, której zasadniczym zadaniem było programowanie i realizacja zadań związanych z zapewnieniem i doskonaleniem jakości procesu dydaktycznego realizowanego w Uczelni na prowadzonych kierunkach studiów w tym na kierunku zarządzanie.. W celu zgromadzenia niezbędnych danych i opinii komisja korzystała z ankiety badającej poziom satysfakcji studentów ze studiowania w PWSZ we Włocławku oraz wyników anonimowego arkusza oceny zajęć dla studentów. Wnioski, oceny były zawierane w sprawozdaniu, które komisja przedstawiała Rektorowi. Na podstawie sprawozdania otrzymanego od komisji Rektor przedstawiał Senatowi wnioski dotyczące jakości kształcenia i propozycje działań projakościowych. Analizie i ocenie poddawane były m.in. zasady zaliczania zajęć dydaktycznych, zakres wymagań egzaminacyjnych oraz formy przeprowadzania i terminarze egzaminów, wymagania formalne stawiane pracom dyplomowym, system punktów zaliczeniowych, dokumenty prawne regulujące sprawę kształcenia i sprawy socjalne studentów, udział studentów w międzynarodowych programach wymiany studentów, aktywność władz uczelni w nawiązywaniu kontaktów i podpisywaniu umów z uczelniami zagranicznymi. Wnioski przedstawiane w sprawozdaniu wykorzystywano dla potrzeb Systemu Jakości Kształcenia, oceny dorobku zawodowego nauczyciela akademickiego, okresowej oceny nauczyciela akademickiego. Ponadto wnioski owocowały opracowaniem m.in. zasad hospitacji zajęć w uczelni, wprowadzeniem zmian w ankiecie studenckiej oceniającej sposób prowadzenia zajęć przez nauczycieli, opracowaniem zasad merytorycznych i formalnych stawianych pracom dyplomowym. Na przestrzeni czterech lat, od kiedy wprowadzony został w uczelni Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia wiele spraw, problemów zgłaszanych przez studentów w ankiecie badającej poziom satysfakcji ze studiowania w PWSZ zostało uwzględnionych. Między innymi

zwiększono liczbę stanowisk z dostępem do komputerów i Internetu, dostosowano godziny otwarcia biblioteki i sekretariatów zgodnie z sugestią studentów, ustawione zostały automaty z ciepłymi napojami, wprowadzono program „Rower dla studenta”, w ramach którego studenci mogą poruszać się pomiędzy budynkami dydaktycznymi rowerami zakupionymi przez uczelnię.

Zarządzeniem nr 12/09 Rektora PWSZ z 5 marca 2009 r. powołano również Komisję dydaktyczną, której głównym zadaniem było projektowanie dydaktyki poprzez podejmowanie inicjatyw w zakresie efektywności nauczania, a w szczególności analizowania, oceniania i opiniowania planów studiów i programów nauczania. W skład komisji wchodził: prorektor ds. nauczania i studentów jako przewodniczący, dyrektorzy instytutów, kierownik działu nauczania oraz przedstawiciel studentów wskazany przez Uczelnianą Radę Samorządu Studenckiego. Komisja dydaktyczna wykonywała swoje zadania przy ścisłej współpracy z kierownikami zakładów, w tym kierownika Zakładu Zarządzania którzy przygotowywali projekty planów studiów i programów nauczania dla poszczególnych kierunków w tym dla kierunku zarządzanie, według wzorów obowiązujących na uczelni. Komisja dydaktyczna wydawała opinie i, jeśli były one zgodne z wytycznymi przekazywane były na posiedzenie Senatu celem ich zatwierdzenia.

W 2012 r. dokonano modyfikacji systemu i od roku akademickiego 2012/2013 wprowadzono Uczelniany System Zarządzania Jakością i Kontroli Jakości Kształcenia. W miejsce dotychczasowej Komisji ds. Wewnętrznej Oceny Jakości Kształcenia powołano Instytutowe Komisje ds. Jakości Kształcenia oraz Uczelnianą Radę ds. Jakości Kształcenia. W skład Rady wchodzi 10 osób, w tym 2 studentów oraz przedstawiciel Biura Karier. W dniu 6 grudnia 2012 roku powołane zostały Instytutowe Komisje ds. Jakości Kształcenia. W skład Komisji Instytutowej obejmującej kierunek *zarządzanie* wchodzi 11 osób, z czego 2 osoby to przedstawiciele studentów. Podczas wizytacji Zespół zapoznał się ze składem Instytutowej Komisji. W jej skład wchodzi między innymi Kierownik zakładu zarządzania i jeden nauczyciel z minimum kadrowego tego kierunku. Zadaniem ww. Komisji i Rady jest monitorowanie jakości kształcenia oraz doskonalenie systemu jakości kształcenia.

Komisja odbyła jedno pierwsze spotkanie na którym ustalono zadania na rok akademicki 2012/2013. Zespół oceniający zapoznał się ze sprawozdaniem z tego posiedzenia oraz z raportami Uczelnianej Komisji ze spotkań w poprzednich latach. Na podstawie tych raportów można stwierdzić, że wdrożenie wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia na kierunku zarządzanie ma charakter działań systematycznych i ciągłych. Dotyczy to procesu ankietyzacji, przeprowadzania hospitacji, przeglądów programowych, oceny kadry, oceny studentów, współpracy z interesariuszami zewnętrznymi, badaniami losów absolwentów, Zespół oceniający zapoznał się z protokołami Uczelnianej Komisji ds. Jakości Kształcenia. Z protokołów tych wynika że Komisja opiniowała wszelkie wewnętrzne akty prawne zarządzenia rektora dotyczące jakości kształcenia w tym ; regulamin studiów, proces dyplomowania, regulamin praktyk zawodowych, zasady okresowej ocena nauczycieli. Ponadto Komisja opiniowała efekty kształcenia Opiniowano zasady hospitacji i ankietyzacji

Ocena poszczególnych obszarów funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia pozwala zauważyć, iż :

Weryfikacja efektów kształcenia odbywa się poprzez ocenę studentów w zakresie osiągania indywidualnych efektów kształcenia. System oceny ujęty jest w Regulaminie studiów oraz w sylabusach poszczególnych przedmiotów. Zespół oceniający uważa że należy podjąć systematyczną ocenę struktury ocen z poszczególnych przedmiotów i wiążąc jej analizę na przykład z wynikami ankiet i hospitacji wspomagać działania dla doskonalenia jakości kształcenia i eliminowania słabych stron procesu kształcenia. Ponadto weryfikacja efektów kształcenia odbywa się poprzez zapewnienia spełniania standardów kształcenia oraz

zgodności z Krajowymi Ramami Kwalifikacji za co odpowiada kierownik zakładu zarządzania. Efekty opiniuje Rada Instytutu a następnie zatwierdza Senat. Weryfikacja efektów końcowych następuje w procesie dyplomowania. Opracowano standardy prac dyplomowych. Proces dyplomowania określa na Uczelni Regulamin dyplomowania Zgodnie z przedmiotowym regulaminem, student kończący studia na kierunku Zarządzanie w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku składa w Sekretariacie Zakładu Zarządzania pracę dyplomową. Praca powinna spełniać określone wymagania, które są podawane do wiadomości studentów na pierwszym seminarium prowadzonym przez promotora prac oraz są dostępne na stronie internetowej PWSZ we Włocławku. Praca dyplomowa jest poddawana recenzji przez recenzenta wyznaczonego przez kierownika Zakładu Zarządzania. Recenzent jest wybierany spośród pracowników dydaktycznych z tytułem naukowym co najmniej doktora.

Egzamin dyplomowy odbywa się w sposób komisyjny. Student odpowiada na trzy pytania. Dwa pytania są zadawane przez promotora, w tym jedno dotyczy części teoretycznej pracy i jedno dotyczy treści kierunkowych (wykaz zagadnień kierunkowych jest dostępny na stronie internetowej Uczelni).

Trzecie pytanie, z części empirycznej, zadaje recenzent. Z przebiegu egzaminu sporządzany jest protokół.

Zespół oceniający uważa iż warto podjąć działania prowadzące do wewnętrznej weryfikacji jakości prac dyplomowych na przykład poprzez cykliczną ocenę losowo wybranych kilku prac przez powoływany co roku zespół oceniający.

Weryfikacja efektów kształcenia odbywa się również poprzez praktyki zawodowe. Zostały opracowane efekty kształcenia dla praktyk które stanowią podstawę do weryfikacji efektów kształcenia. Ponadto uczelnia organizuje staże zawodowe dla kierunku zarządzanie W ramach projektu unijnego przewidziano 50 staży zawodowych, co dla profilu praktycznego ma istotne znaczenie. Zatem Wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia obejmuje wszystkie etapy weryfikacji efektów kształcenia.

Zespół oceniający zapoznał się z efektami systemu z zakresu hospitowania zajęć. Arkusze hospitacyjne dołączone zostały do arkusza oceny okresowej. W arkuszach hospitacyjnych znajduje się opis zajęć oraz uwagi i wnioski. Na kierunku zarządzanie przeprowadzono w roku akademickim 2011/2012 dziewięć hospitacji. Zespół oceniający otrzymał sprawozdanie z przeprowadzonych hospitacji. Hospitacje są umocowane formalnie w zarządzeniu Rektora nr 108/2010. Sprawozdanie nie sygnalizuje żadnych nieprawidłowości a nadmienia że hospitowani nauczyciele zgodzili się w z wnioskami.

W ramach wewnętrznego systemu prowadzona jest okresowa ocena nauczycieli akademickich.

Wszyscy nauczyciele akademicy podlegają ocenie: bieżącej przez ich bezpośrednich przełożonych i okresowej (obowiązkowo nie rzadziej niż raz na dwa lata, na wniosek kierownika zakładu/studium, w którym zatrudniony jest nauczyciel, w każdym czasie na wniosek zainteresowanego nauczyciela oraz w każdym czasie na wniosek kierownika zakładu/studium). Uchwałą nr 147/12 Senatu z dnia 27 listopada 2012 r. (wprowadzono nowy wzór arkusza oceny okresowej nauczyciela akademickiego, a zarządzeniem nr 109/12 Rektora PWSZ z dnia 18 grudnia 2012 r. (zostały ustalone nowe zasady dokonywania okresowej oceny nauczycieli akademickich. Podstawę oceny nauczycieli akademickich stanowią jego osiągnięcia w zakresie kształcenia i wychowywania studentów (uwzględnia się m.in. wyniki hospitacji, publikacje dydaktyczne, opinie studentów, współpracę z samorządem, opiekę nad kołami naukowymi), podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych (uwzględnia się m.in. udział w konferencjach, studiach podyplomowych, szkoleniach, awanse naukowe) oraz udział

w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni (uwzględnia się m.in. udział w komisjach i zespołach problemowych, pełnienie funkcji kierowniczych).

Kadra akademicka podlega ponadto ocenie przez studentów. W Uczelni ustanowiono od listopada 2010 r. (zarządzenie nr 101/10 Rektora PWSZ z dnia 23 listopada 2010 r. – procedurę oceny zajęć dydaktycznych przez studentów. Organizacją przeprowadzenia ankiet zajmuje się Dział Nauczania. Do czasu wprowadzenia w Uczelni programu informatycznego (od roku akad. 2012/2013) pozwalającego na przeprowadzenie ankietyzacji poprzez „wirtualny dziekanat” ocena była przeprowadzana raz w roku akademickim na koniec semestru zimowego lub letniego w trzech różnych grupach wskazanych przez kierownika zakładu, w których nauczyciel prowadził zajęcia (metodą ankietową papierową). Wyniki anonimowej ankiety studenckiej wykorzystywane są dla potrzeb wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, oceny dorobku zawodowego nauczyciela akademickiego oraz okresowej oceny nauczyciela. Kierunek zarządzanie poddawany był systematycznemu badaniu ankietowemu. Wzór ankiety ewaluacyjnej został określony Zarządzeniem Rektora z dnia 18 grudnia 2012 roku nr 108/12. Ankieta składa się z ośmiu pytań dotyczących zarówno prowadzonego przedmiotu jak i wykładowcy. W ankiecie nie przewidziano miejsca na uwagi własne studentów. Wyniki przeprowadzonych ankiet otrzymuje kierownik zakładu oraz nauczyciel – na jego prośbę. Ankietę można wypełnić przez Internet z indywidualnego konta studenckiego (przy zachowaniu anonimowości).

Opracowano raport z badania ankietowego. Kierunek zarządzanie był dobrze reprezentowany w tych badaniach gdyż wzięło w nim udział 213 studentów. Raport komentuje wyniki z uwzględnieniem kierunku zarządzanie. Raport zwracał uwagę na powiązania między pytaniami. Warto podkreślić że najwyższy stopień zadowolenia ze studiowania w Uczelni zadeklarowali studenci kierunku zarządzania 50 % odpowiedzi oceniało fakt studiowania na Uczelni jako powód do dumy i zadowolenia. Zespół oceniający uważa iż raport powinien formułować wnioski dotyczące doskonalenia jakości kształcenia

Działania doskonalące w zakresie jakości kształcenia można odczytać w pracy Komisji ds. Jakości Kształcenia. Na spotkaniu w dniu 22 stycznia 2013 roku jako pierwszego posiedzenie nowo powołanej Komisji sformułowano następujące wnioski :

- Wnioskowano aby bardziej precyzyjnie określić wymogi tworzenia programu studiów – nie wskazano konkretnych uwag, Wnioskowano aby opracować jednolity dla uczelni system oceny efektów kształcenia, wskazano na konieczność mapowania procesu dydaktycznego ze wskazaniem etapów, decyzji. Bardzo cennym wnioskiem była propozycja zbierania przez dział Nauczania informacji o przepisach prawnych i programach studiów i tp. Wnioskowano o staranne rozpowszechnianie informacji o aktach prawnych dotyczących jakości kształcenia i szkolnictwa wyższego,, sugerowano wystandaryzowanie informacji o wynikach przetargów, usprawnianie systemu obsady zajęć między zakładami i instytutami. Wnioskowano o utworzenie uzgodnień dotyczących opracowywania raportów dla PKA – stworzenia przewodnika, wystandaryzowanie informacji ogólnouczelnianych Wnioskowano o odejście od podpisywania protokołów egzaminacyjnych indywidualnie na rzecz podpisania całego protokołu z uwagi na elektroniczne potwierdzanie wiarygodności Wnioskowano o ponowne rozpatrzenie przydziału kompetencji w systemie informatycznym z uwagi na nierównomierne obciążenie. Są to wnioski doskonalące. Wewnętrzny system i funkcjonowanie systemu.

Od marca 2012 roku na mocy Uchwały nr 28/12 (załącznik nr 36) w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku funkcjonuje „System gromadzenia informacji o losach

zawodowych absolwentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku”, którego celem jest uzyskiwanie danych do analizy sytuacji na rynku prac, a także oceny przydatności zdobytych w trakcie studiów kompetencji do podejmowanej pracy zawodowej. Pozyskane w ten sposób wyniki są podstawą do udoskonalania programów studiów i innych form kształcenia oraz w celu dostosowania strategii edukacyjnej w PWSZ we Włocławku do zmieniających się wymogów rynku pracy. Badanie losów zawodowych absolwentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku ma charakter panelowy, a każda jego edycja składa się z trzech fal badania. Pierwsza fala, o charakterze „rejestracyjnym” (mająca w głównej mierze na celu uzyskanie danych kontaktowych), ma miejsce w momencie pobrania karty obiegowej z właściwego Instytutu Uczelni przez przyszłego absolwenta, a dwie pozostałe (jako ankiety wysyłane drogą elektroniczną), zgodnie z wymogami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku z późniejszymi zmianami, następują odpowiednio po trzech i pięciu latach od daty zakończenia studiów.

Koordynatorem badania losów zawodowych absolwentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku jest pracownik Biura Karier, który podejmuje działania po konsultacjach merytorycznych z Prorektorem ds. rozwoju.

Raport podsumowujący każdą edycję badania opracowywany jest przez pracownika Biura Karier Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku po konsultacjach merytorycznych z Prorektorem ds. rozwoju.

8.2).

Rola przedstawicieli studentów w organach kolegialnych jest znacząca.. Stanowią oni ustawowe 20% składu organów kolegialnych, opiniują plany i programy studiów a także są inicjatorami dyskusji studenckich dotyczących ewentualnych zmian w planach i programach studiów. W trakcie rozmowy zespołu oceniającego z samorządem studentów okazało się, że samorząd jest w pełni wspierany przez Władze Uczelni, które są zawsze chętne do dialogu i dyskusji o problemach studentów. Kadra akademicka bierze udział w procesie zarządzania jakością kształcenia oraz jej doskonalenia poprzez aktywny udział w procesie dydaktycznym, pracach Senatu i Instytutu a także Zakładu Zarządzania oraz odpowiednich Komisjach dotyczących jakości kształcenia.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Zakładane efekty kształcenia	Program i plan studiów	Kadry	Infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	Działalność naukowa	Działalność międzynarodowa	Organizacja kształcenia
wiedza	+	+	+		+/-	+
umiejętności	+/-	+	+		+/-	+
kompetencje społeczne	+/-	+	+		+/-	+

+ - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

+/- - budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego³...w pełni .....

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

8.1)...Struktura zarządzania jakością kształcenia na kierunku zarządzanie ma ugruntowane podstawy formalne i jest przejrzysta.. Wewnętrzny system obejmuje systematyczne działania w zakresie okresowej oceny nauczycieli, weryfikacji efektów kształcenia na wszystkich etapach edukacji studentów, przeglądy programowe, badanie losów absolwentów i wyniki tych działań wykorzystuje w doskonaleniu jakości kształcenia. ....

8.2) W procesie zapewniania jakości kształcenia uczestniczą interesariusze wewnętrzni. Wchodzą oni w skład uczelnianych i instytutowych zespołów zajmujących się jakością kształcenia. Do interesariuszy wewnętrznych kierowana jest ankieta ewaluacyjna dotycząca zajęć oraz osób prowadzących zajęcia, przeprowadzane są również konsultacje dotyczące pomysłów i oczekiwań związanych z podnoszeniem poziomu jakości kształcenia.. Przedstawiciele studentów są aktywni w organach kolegialnych Uczelni. opiniują plany i programy studiów. Są zaangażowani w proces zapewniania jakości kształcenia. Interesariusze zewnętrzni biorą udział w konsultacjach prowadzonych przez Uczelnię, w trakcie których są pytani o ich oczekiwania względem przyszłych pracowników, o profil absolwenta, jaki byłby najbardziej odpowiedni dla tego regionu.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
1	koncepcja rozwoju kierunku		X			
2	cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			X		
3	program studiów		X			
4	zasoby kadrowe		X			
5	infrastruktura dydaktyczna		X			
6	prowadzenie badań naukowych					
7	system wsparcia studentów w procesie uczenia się		X			
8	wewnętrzny system zapewnienia jakości		X			

Kierunek zarządzanie ma pełne możliwości rozwoju. Posiada kadre dydaktyczną której kwalifikacje są odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia. Baza dydaktyczna pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest wdrożony. Należy wzmocnić w systemie proces weryfikacji efektów kształcenia a także przeglądy i aktualizację sylabusów. Efekty kształcenia na poziomie przedmiotów wymagają uzupełnienia i ujednolicenia opisu. Proces dyplomowania powinien być doskonalony.

Uczelnia w odpowiedzi na raport odniosła się , do wszystkich uwag sformułowanych w raporcie powizytacyjnym. Poinformowała iż jest w trakcie prac nad ujednoliceniem opisu efektów kształcenia na poziomie przedmiotów, co pozwala na zmianę oceny kryterium drugiego .

Tabela nr 3

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
2	cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		x			